

18684

Universul Literar

Anul XLIV Nr. 52

25 Decembrie 1928

5 Lei

CORREGGIO

NOAPTEA SFÂNTĂ

RUGĂCIUNI DE

In românește de ANDREI

RUGĂCIUNE

pentru a tălmăci patrusprezece rugăciuni de Francis Jammes

Doamne,
cu gând lipsit de vveri deșarte noi purces-am
A tălmăci aceste pioase rugi de Jammes
Francis, voind — umili — a face să grăiască
iubirea lor cuminte pre limbă românească,
spre bucuria celor, ce nu știu să cetească,
decât în slova scrisă prin locurile-aceste.
Precum în orice pom mereu acelaș este
vântul și adierea-i, tot astfel întru toate
graiurile-omenești acelaș suflet bate.
Pentru aceea, Doamne, gândit-am că nu-i bine
să fie'nchisă celor ce vorbele străine
nu știu, atât de sfântă iubire către tine.
Bicisnici suntem, Doamne, și-ți arătăm neștiința;
fă să nu rătăcim și să ne dai credința,
ca și drumețului, ce merge prin pădure,
călăuzit de-o stea. De aceea măestria
dă-ne, ca și alții să aibă bucuria,
pe bunul Francis Jammes la fel să îl cunoască
și-astfel pe el cinstindu-l pe tine te cinstească.
Și să ne faci, o Doamne, ca să iubim durerea:
cu cât o fi mai mare, cu-atât s'avem puterea
de-a merge mai departe și ruga să nu moară
nainte de-a fi spusă cum nu lași ca să moară
copilul, pentru care — în ruga cea de-a treia —
se roagă blând poetul, ca mai târziu cu-aceea,
ce îi va fi soție, să te slăvească, Doamne.
Nu-ți cerem ziua morții curată și frumoasă
să fie; să ne plângă copiii și vecinii,
în raiu când pregăti-ne-om să mergem cu asinii.
Ci potrivit cuvântul și inima voioasă,
ne dă și 'n tălmăcire fă să ne reculegem
și ruga simplă nici s'o stricăm și nici s'o dregem.
Deaceea, Atotputinte, tu ruga noastră-o curmă
și ne îndeplinește dorința de pe urmă:
de viață și putere tu inima ne-o împle,
în dar ca să-ți aducem, o Doamne, vorbe simple.

RUGĂCIUNE

pentru a iubi durerea

Nu am decât durerea-mi, n'o vreau decât pe ea.
Credință mi-a purtat și-mi poartă numai ea.
De ce ași pizmui-o, fiindcă în lungi clipe,
când sfâșierea'n suflet prindea să se 'nfiripe,
mereu atunci alături de mine doar ea sta?
Sfârșesc, durere, iată, prin a te prea cinsti,
căci știu fără 'ndoială: nu mă vei părăsi.
Cu cât mai mult te simt, cu-atât ești mai frumoasă.
Tu ești asemeni celor, ce'n viață niciodată
nu-mi părăsiră-inima săracă, 'ntunecată.
Și de cât o iubită mai bună mi-ești, durere,
căci știu că'n ziua ceia, când eu voi fi pe moarte,
culcată lângă mine vei fi și, cu putere,
vei încerca în suflet să-mi intri iar, durere.

RUGĂCIUNE

pentru a fi simplu

Ascultă fluturii de vânturile toate,
ca florile-aruncate din drum la procesiuni
spre tine, ușor, de către copii mici și buni.
E dimineață, Doamne, și rugăciunea iată,
se'nalță către tine cu fluturii 'nfloriți,
cu strigătul cocoșului și lovitura pietrarilor.
Și sub platanii verzi cu frunza lucitoare,
în luna lui Cuptor, când aspru crapă 'n soare
pământul, nevăzuți greceri fărâitori
s'aud slăvind mereu a ta Atot-putere.
Mierloiu 'ngrijorat, prin frunze, lângă apă
ar flucra mai mult, dar bietul nu cutează.
Nu știe ce-i de este 'ngrijorat. Se-așează —
și una cu pământul o șterge dintr'odată,
din partea n care nu ești, și-și ia zborul îndată.

Ușor și liniștit azi, Doamne, reîncepe
viața, ca și eri și ca de-atâtea ori.
Ca fluturii aceștia, ca simplii lucrători,
ca grecii aceștia, ce lacomi sunt de soare,
și aceste mierle ascunse în umbra foilor,
îngăduie, o Doamne, să-mi stăruie ființa
în chip atât de simplu, precât îmi e puțința.

RUGĂCIUNE

pentru a aduce Domnului vorbe simple în dar

Ca și meșteșugarul, văzut în zori de zi,
cu grije aplecat în alba ta lumină,
cioplind chipuri de sfinți pentru sfântul amvon,
vreau sufletul spre rosturi pioase-a-l cârmui.
El m'a poftit năuntru în casa lui umilă,
icoanele de lemn le-am cercetat în parte:
jos la picioarele lui Marcu — un cap de leu,
lângă Ioan un vultur și Luca cu o carte
cu taine rânduite de bunul Dumnezeu.
Avea'ntr'o mână omul, tremurătoare, dalta
și băgător de seamă ținea ciocanu'n alta.
Încolo soarele lucia pe coperișuri.
Urca tămâie sfântă din foi de busuioc
înspre stângăcii sfinți cu fețele străine.
Și ai fi spus că grabnic o adiere vine
și trece prin acest sărac și biet amvon,
cum trece prin pădure al cuiburilor svon.

Eu, Doamne, n'am făcut un lucru atât de sfânt.
Vai! n'ai voit măcar născut ca să fi fost
într'o colibă mică, aproape de fereastră,
păzită de-un opaiț, când vine seara-albastră
și unde cântă dalta de dis de dimineață.
Eu pentru Tine, Doamne, voi fi cioplit icoane
și-întorși de pe la școală copiii buni și dragi
se vor fi minunat de cei trei falnici magi
veniți aci cu fildeș cu aur și tămâie.
Și lângă-acești trei crai ași fi cioplit în lemn

FRANCIS JAMMES

TUDOR ȘI MIHAIL SEBASTIAN

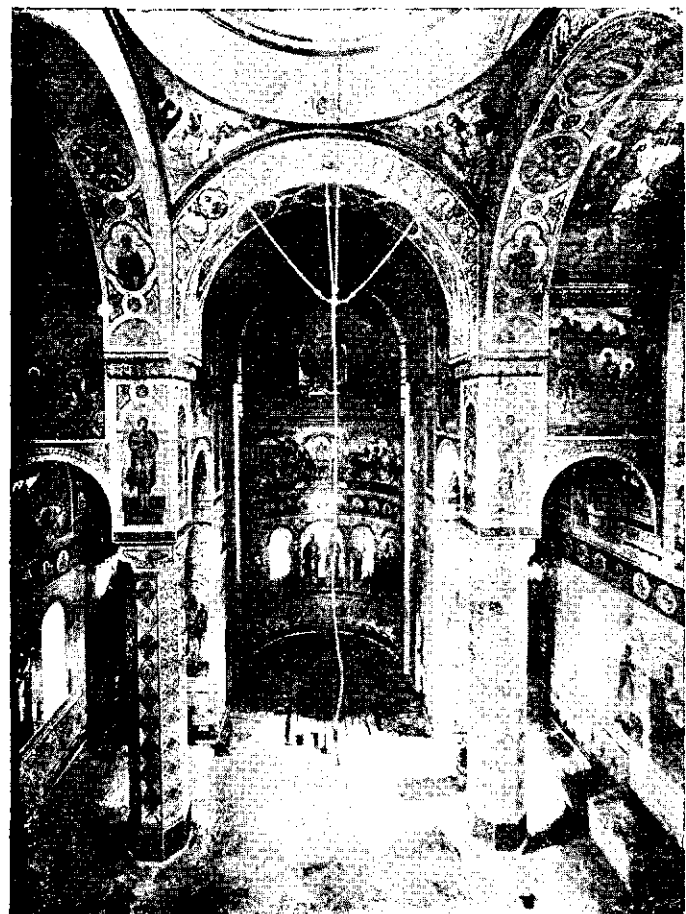
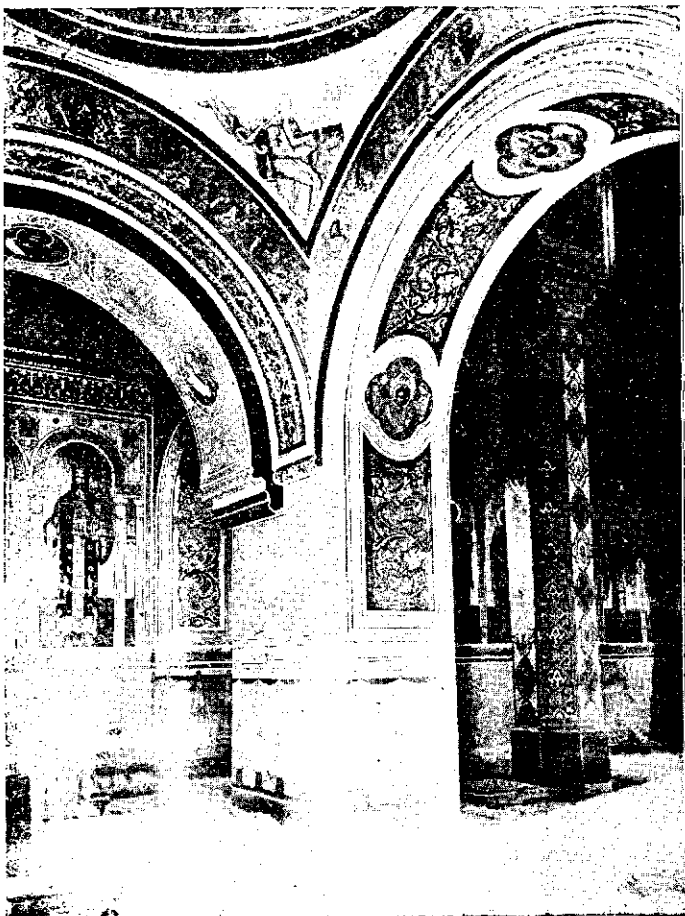
un fum ca de tămâie și-ași fi voit să'nsemn
potirul alb și pur al florilor de crin
umil și bun ca un pahar de om sărac.
De vreme ce, o! Doamne, și azi îmi pare rău,
că inima nu-mi este îndeajuns de simplă
îngăduie-mi să-ți due în dar aceste vorbe,
în lipsa sfântului altar, unde Fecioara
s'ar fi rugat și'n zori și seara pentru mine.

RUGĂCIUNE

pentru o ultimă dorință

Putea-voiu, într'o zi ca 'ntr'o romanță veche,
să-mi însoțesc mireasa la nunta cea curată
prin pașiștea, pe unde argint va pune vara.
Împleticindu-și pasul prin albe flori, copii
își vor urma bunicii în haine cenușii.
Deasupra futurora va fi o mare pace
și doamnele bătrâne distratate-au să se joace
cu lanțuri lungi de aur, de rochii aninate.
Cânta-vor pișigoii în ulmii deși, încet,
spre bucuria simplă a sufletelor bune.
Ci eu meșteșugar voiu fi, și nu poet.
Și voiu ciopli în lemnul mirositor și tare :

femeia mea va coase lângă fereastra, care
împrejmuță fi-va de-albastrul florilor,
unde s'o strânge viespea — o flacăre în zbor.
Sătul sunt de-acest traiu neliniștit și greu.
O, Doamne, viața mea te va sluji mereu
Și zilele-mi vor trece între rândeaua bună
și clopotele, care Duminica răsună.
Dați pasărilor apă — copiilor le spun —
apoi le vom da drumul, când vor putea să sboare,
să cânte fericite prin perlele, pe care,
câzând le-o pune ploaia în ramuri de alun.
E astăzi anul, anul nou — copiilor le-oi zice —
să scriși în seara asta bătrânelor bune,
ca fruntea să și-o plece, înduioșate, peste
scrișoarea cea frumoasă, cu vorbele aceste.
Viața va fi lină, iar moartea fără zvon.
Șieriul meu cel simplu îl vor urma țărani
și'n alb, spre cimitir școlarii m'or conduce.
Doar numele meu, Doamne, scris pe umila cruce,
va fi un loc de rugă pentru copiii mei.
Și fă, o Doamne, dacă prin satul meu va trece
cândva vreun poet, ce va'ntr'eu de mine,
să i se spună : Nu știm nimic despre acesta.
Dar dacă poate.. (Doamne, îndeplinește-mi ruga)
să-mi caute mormântul s'ar întâmpla să vie
odată o femeie, ca flori s'așterne-acolo
s'o ducă fiul meu plângând, fărăntrebare,
spre locul unde voiu dormi în tilnă mare.

D. BELIZARIE : Frescă bisericască

p o e z i e

CAMIL PETRESCU

PARABOLA COMPLECTA

Culege de pe stânci garoafe roșii
Căci fulgerul pe toate le aprinde;
Surăde când oceanul se întinde
Să prindă din noianuri albatroșii.

Fă pași mărunți și numără atent
Sau fă în gând un salt de tigru negru.
Dansează grațios dar van, integru
Trimete către stele un compliment.

Prin sate treci necunoscut și mic
La fiecare poartă scade un sărut;
Un derviș străveziu și grav, talic,
Să stea între ei și tine ca un scut.

Când singur ești în câmp cu drumul
Și mori și cânti fără să știi de ce
Să faci din toate-un autodafé
Și-apoi să pui să se preseze scrumul.

C. I. ȘICLOVANU

IN DEPARTARE

Țara cea mai îndepărtată este Țara Focului,
Țara cea mai posomorită și cea mai pierdută :
Acolo sunt răsunătorii munți de feldspat,
Și vânturi sărate, străbătând nisipuri goale.

Acest pământ își amintește, dela nașterea lumii,
De o coastă stâncoasă, pe o lature a lumii noi ;
A auzit mugind munții înfierbântați până la alb,
Luptând contra năvalei primelor marea înalte.

Din talazurile de culoarea sticlei, am ridicat o scoică :
Și-am auzit ceea ce nici un om n'a auzit încă,
Murmurul de vapori în pădurea caldă de alge
Și pași înceți, apăsând pe dușumeaua oceanului.

Am văzut fulgerul oblic al unui pescăruș,
Când o jerbă de lumină a fost vărsată peste zăpezi
Și am auzit vântul în ierburile țeapâne de pe dună.

Către un promotoriu al Țării Focului
M'am cățarat în amiază și am întins mâna
Către o altă țară, mult mai în departe și mai posomorită.

(După ROBERT HILYER)

EMIL GULIAN

LÂNGA POM DE CRĂCIUN

Lângă pom cu esențe verzi, stâlp de argint, curat,
Înger drept ca lumina lângă pom de Crăciun...
Curgea linia ta ca o sârmă ce arde
Printre cetini de brad înfășurând trup de flori.
Printre lumânări aureola și alți sori.

Revăd, revăd zâmbetul de-altădată
Zâmbetul tău dela Crăciun.
O, așa praf de aur în soare...
Cu brad, nematerializat, înger bun,

Cu aripi, cu trup greu ca neaua.
De supranaturalul lor se mirau.
Printre lumini roșii aureola
Și ochii tăi triști așa cum erau.

IOAN GEORGESCU

IARNA DE STICLA

Prin geamul crispat de frig, în care
răsare
ziua ca o apă puternică de lumină,
sârmele vederilor au nștepat
acoperișuri răsunătoare'n vânt,
ce lasă sdrobire de viață
cu stâlpurile iernii de ghiață,
pe pământ.

Din copacii strâmbi ca niște urăciuni,
cosoarele gerului au tăiat
oase de lemn argintat
ca pe odrasle de goliciuni.

Acum, aeru'ncălcit în păclă pare-o silă
ca praful din plevi ce-ajunge'n față...
Prin pete subfiri și reci de zăpadă
înceștate ca o milă,
vuietul oțelit al iernii'ncrustate —
înoiește tăcerile lumii cu-o albă prefață
de-argilă...

CICERONE THEODORESCU

CÂNTEC AUZIT

Lacrima pal
Cum ar păta o mătasă, —
Floare, în palmă, îți lasă
Albul oval.

Doru-mi, — o nu
S'o răsvrăți să te cheme !
Poate iubești, sub blesteme,
Altceva, tu...

Dar de-ai veni
Necoborât dintre zale, —
Și'n rugăciune, — ale tale
Mâini, m'ar răni ;

Și ai avea
Unghii de sânge, ca zece
Unghiuri cu sclipățul rece
Dela o stea !

Ochii-mi, ce-ascund
Negre nămoluri sub pleoape,
Și-ar îngropa, între ape,
Nuferii'n fund...

Ai o mărgea :
Inima, roșie-rece...

Gândul meu, liu își petrece
Firul, prin ea.

ICOANE

RAFFAEL: Madona

JAN VAN EYCK: Madona

F. TREVISANI: Ulderea pruncilor din Bethleem

INSEMĂNĂRI DIN ZIUA ȘAPTEA

VINTILA RUSSU-ȘIRIANU

INTERIOR

Liniște caldă în odaie.

Un bâzâit surd de sgomote care pătrund, îndărătnic, ca niște muște sonore din gunoiul de lașă al străzii, pe sub uși, prin crăpăturile ferestrelor... atât...

Pendula ornicului moșăie leneș, lundind clipele.

Un scaun, cu picioarele sub masă și-a rezemat pieptul de marginea ei, ca un bătrân somnoros... Aștepti să-i cadă capul în piept.

Covorul s'a întins cât e de lung, pe podea. Doarme fără un sgomot, ca un pui de găină sau o femeie anemică...

Bufetul cu pântec de țată, a amortit cu farfuriile în poală...

Dar pe masă ea, harnică, ea, înțeleapta casei, gândește.

Ea e lampa.

Lampa e mândră din mai multe pricini: fiindcă o lege hotărâtă a casei poruncește ca ea să fie tot-deauna curată, pentru-că poate privi oricât în ochii oricărui din ai casei sau chiar în ai unui străin, fără ca aceasta să-i facă vre-un rău, ceeace nu poate face cel ce o privește pe ea.

O ală pricină a mândriei ei, este conștiința împede că în jurul său se adună toată suflarea casei când își pălpăie prietenos lumina. Mai mult, parcă însăși încăperea își strânge trupul mai aproape de ea iar bezna se furișează fricoasă prin unghere...

Atunci lampa are aierul unei buniuțe cu scufiță albă de porțelan pe cap.

Dar lampa simte și știe că e fragilă. Din pricina asta mândria ei rămâne întoldeauna blajină, ca a unei ființe timide.

Acum gândește: „Astăzi e Duminică, ziua cea mai fericită pentru mine“.

Sunt curățită dis de dimineață.

Ai casei au plecat înaintea prânzului, s'au întors, au mâncat și acum sunt din nou plecați. Voi avea răgaz și liniște până se va întuneca bine și tot timpul, nesupărată de nimeni, am să pândesc minunatul Dumnezeu al credinței mele: Soarele...

Minunăta minune! Nu stă pe nici o masă, nimeni nu-i toarnă petrol în pântec și li ajunge o singură ochire ca să mă orbescă!

Religia vieții mele, soare a tot luminător, lampă Dumnezeu! Duminica e ziua în care suflul meu și se închide neturburat de nimeni...

O, dacă sufletul meu s'ar mări nemărginit și sburdând într'un avânt de lumină ar porni-o spre tine!...

Vis.. vis...

În curând „se vor“ întoarce Vorșperia aierul cu strigătele lor. Cineva îmi va șgăria ochiul cu un chibrit ca să curgă în odaie lumina pupilei mele și din când în când, îmi vor smuci pleoapa cu un cui părăndu-li-se că privesc prea sus!

...Resemnare... fiecare lucru are, neștrămutat, menirea lui pământescă...

Ceasornicul îngână clipele... bufetul se îndoaie cu farfuriile... covorul tremură sub blagoslovirea creștinească a lui Hector sau sub jerfa păgână a motanului... fereastra se sparge odată pe lună.

Dacă ași fi Dumnezeu ași face din fiecare zi Duminică...

DE FOAMF...

E desigur două fără cinci minute, fiindcă băcanul cu nevasta și cele două fete au trecut. Se duc la „matineu“.

E Duminecă.

Clipse din ochi fiindcă mă gâdilă privirea și gâdesc: de ce nu-i zice zilei acesteia Marți? e probabil tot una....

Cămara în care locuiesc e joasă, cu botul la pământ. Are totuși ceva de mansardă. Deaceea, de multe ori am impresia că e mansarda unei case, unei case care s'a dat peste cap...

A fost cândva, măcelărie aci. Se cunoaște bine locul unde era așezat butucul, pe care se tăia carnea. De jos cimentul găunos, mă privește cu crăpături sgrunțuroase...

Plouă murdar ca și cum cerul ar stearce rufe prost spălate. Streșini țărănesc ca niște greeri ai umezelei.

Umed, frig, miros de mușegaiu...

Sunt cocoțat într'un colț al patului (Singurul meu scaun n'are decât trei picioare).

Mi-e frig. Cred că tremură și peticele paltoului pe care îl am în spinare...

Mă supără crăpăturile cimentului...

Mi-am târit privirea spre fereastră.

Geamul e crăpat și el, dar ucenicul de brutar care mi-e vecin mi l-a lipit cu o foaie de ziar și pap... Ține la mine pentru-că îi povestesc ce spune Carl Max ori Kautzky...

Papul însă s'a cam topit așa în cât vântul dă bobarnaci hârtiei, care sună caraghios ca o tobă jucărie...

Dacă ași fi întins pe o sofa așternută cu blană și caramaniuri, într'o cameră largă cu tomuri, tablouri și un cămin pălpăitor, ași face probabil versuri privind căderea frunzelor sau ași visa ascultând ploia picurând... dar așa, sunt mai cuviincios față de mine, privind peste drum...

De partea aceea a străzii, este un mai-

dan plin de cucuie de gunoiu. În fund pe gardul ce stă să cadă, o mână neșigură ca o silabisire de copil, a vopsit cu litere mari albe și inegale „Murdăria oprită cu Bătaie“.

De obicei, inscripția asta îmi aduce un zâmbet pe care îl prețuiesc, dar azi-poate din pricina frigului care e nesuferit ca o cămașă uscată — mi se pare tragică...

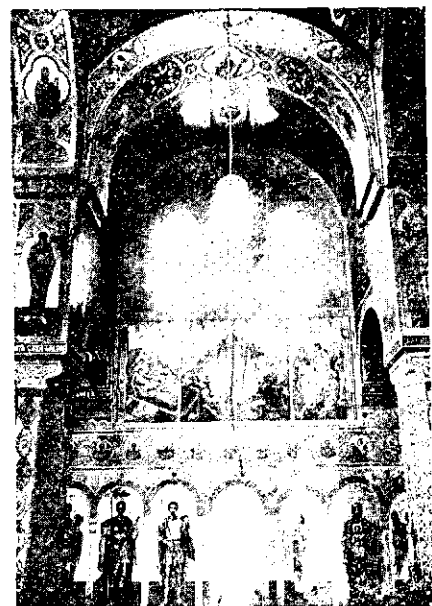
Privesc pământul maidanului. O pingea putredă, cu o plesnătură ca o pleoapă, face cu ochiul unui nasture de pom-pier bondoc și mândru că a păstrat încă ceva din luciosul sărut al cremei „Amor“...

Un cocoșel, cu gâtul golaș, se apropie țanțos, în pas de defilare, dă să ciugulească din nastur dar simțindu-l mai tare decât ciocul lui, îl dă disprețuitor deoparte, se oprește triumfător pe un morman de gunoaiie și injură ploaia cu gâtul întins, cu glasul sgrunțuros ca o rectogolire de spărturi de farfurie...

Nu știu dacă e comic fiind-că are aerul așa de serios, fiindcă seamănă cu unii cămenii sau pentru-că îmi pare mic, dar am râs și îi sunt recunoscător... Mi-e frig și râsul mi-a înăspriț foamea... Un negustor ambulant trece strigând: „gogo-o-și ca-alde!“ În cămară se strecoară o adiere de aluat și undelemn. Asta mă face să scuipe...

Plouă mereu, așezat și zgârcit ca o socoteală...

o) fi cerul o tejghea?...

BELIZARIE : Frescă bisericăscă

F A R S A

GEORGE SCRIOȘTEANU

Constanța. Vara. În Iunie.

Marea albastră, liniștită, cu soare mult și căldură insuportabilă, cu cazino frumos, dar cu vizitatori puțini, cu plajă admirabilă, împopistrată de cocote fine, numeroase, oficiale, quasi-oficiale și clan destine cari roesc în toate strălucitoare, și în plus o trupă de actori pribegi, sosită de curând...

Orașul liniștit, plăcut, cosmopolit, comercial, blajin, oriental, cu geamanduri cobitoare, și vapoare puține, incremenite parcă de veacuri la porțile bătrânului Tomis, care-și aștepta vizitatorii, întârziată oarecum în acel sezon.

Era prin anul de grație 1914.

Depart, în abuzul zărilor albastrui-violete prin perdeaua aburilor și negurilor mării, abia se încheagă. — ca o năzărire de vis, — o dără de fum, iar după o clipă bunicică, tocmai dincolo de apele românești, patru monștri maritimi, — din țara nasurilor roșii și a vutcei, — se grupează în linie, slopează un sfert de oră, ca o demonstrație de prietenie curtenitoare, apoi la un semnal răgușit, — ca un muget năpraznic de cerb înfierbântat; prin flanc câte unul, se fac nevăzuți, în direcția Odesei.

Împreună cu toată lumea din oraș dădusem și noi fuga în port să vedem minunea, crezând că vasele vor intra în apele noastre. Dar ele respectase convenția.

— Ați văzut băieți, se îngroașă gluma! Ne-au avertizat, că de nu vom intra cu ei în hora războiului al nostru e dracu!... zise Achile Popescu, directorul trupei noastre.

— Ce spui Nene Achile? Adevărat? răspunse camaradul Gal: un actor, subțirel, înalt, cu nas coroiat, cu ochii câprii, triști și cu fața suptă, palidă, întunecată, pe care suterina și privațiunile de tot soiul, incremeniseră creșuri și sbărcituri adânci...

— Hei, măi flăcău, — nu se știe ce ne poate aduce ziua de mâine!

— Ce să se știe Don Director, — glumesc eu, — când o veni ziua suntem gata. Deocamdată însă, mai va, până să intrăm noi.

— Sigur! zise d-ra Zeta, gingașa subretă a trupei. Mai va, până om intra. Și eu care mă prăpădesc să fim alături de puternicii Ruși.

— Te interesează Rușii, frumoasa mea subretă, sau poate, necunoscutul?...

— Ce-i aia Nene Așlică? ciripi diva, făcând ochi largi-naivi și clipind des, pleoapele cu gene lungi, codate.

— Aia?... O! sancta simplicitas! zise el răsând, își spun eu altă dată când om fi singuri.

— Da? adevărat? întrebă subreta și mai nedumerită?

— Sigur! Numai să-mi aduci aminte. Deocamdată însă, hai să intrăm în Cazino să luăm o gustare, cu toți frații.

Sala de consumație a Cazinoului — aproape goală. Numai doi chelneri înfrăcuți, aranjau mesele și ștergeau praful, iar după bufet, o casierică nostimă, satenă, vaporeasă și subțirică: cu buze supte și vopsite, cu ochi drăcoși, scripitori, insinuanti, cu năsuc cârnul obraznic și cu păr cărlionțat, în suvițe răsucite pe fruntea-i de marmoră.

La vederea noastră, rămâne surprinsă, ne privește cu amănunțime, și după ce bănuiește cam cine suntem, sună și trimite chelnerul să ia comanda.

— Ceaiuri, unt și cornuri. Atâtea, câte

persoane suntem. Numără-ne și stânga'n prô mai repede, că suntem tare flă-mânzi.

Până să vină comanda taifasul continuă:

— Frumos Cazino!
— Costă și bani mulți.
— Probabil.
— E mai frumos decât cel din Sinaia.
— A d'autres.
— O fi că n'a fost de mult.
— Pe semne.
— Mi-e foame rău!
— Și mie. Nu mai sosește odată idiotu cu ceaiurile!

— Zeta, dă-mi un pupică.
— Să-ți fie rușine! Cum îndrăznești?!
— Intre noi gradele, se permite. Nu te supăra Conteso.

— I-a sărit gazoasa.
— Diseară jucăm?
— Sigur!... Cafeneaua cea Mică.
— Și mâine seară?
— Și. Și poimăine, răspoimăine etc...
— Apoi?
— Zodia Porcului, — cât o ține seria.
— Pe urmă?

— Dracu să te ia! tot repertoriul nostru. Îl știi. Ce tot întrebi?

— Fiu, fiu, fiu! d-le și nu mai sosesc ceaiurile?

— Șofule, frumoasă casierică! Ce zici?
— Grozavă dragă Gal. Vezi să nu te amorezezi de ea.

— Curată Păpușe! dar mă lasă rece.
— Păpușe da! curată? Nu știu.

Ceaiurile sosesc. Se face tăcere. Fiecare mânăncă. Apoi, sgomot de lingurițe, ce amestecă zahărul, vorbe răzlete spuse în grabă cu gura plină. Aurica eface, ca un Ghită. Achile Popescu încheie socoteli grăbite, trăgând cu coada ochiului la Gal, care a nmărmurit cu mâna la tâmplă, sorbind cu ochi dornici pe frumoasa casierică.

După câteva zile vizitatorii, sosesc cu nemiluita. Teatrul merge bine. În fiecare seară e plin. Băieții sunt voioși. — Achile Popescu, bunul nostru director și prieten e bine dispus; vesnic glumește, vesnic tachinează. Mai toată ziua o petrecem, pe plajă, în port, sau la Cazino.

Gal a devenit melancolic și nu mai slăbește din ochi casierică. E amorezat lulea. În fiecare zi îi aducea flori și de câte ori are ocazia, se apropie și-i vorbește discret. Dar ea, nu prea face haz de el. Îl îngăduie totuși cu mila, care o au câteodată femeile, pentru tipul care le ambetează cu dragostea lui cinstită, dar lipsită de farmecul și puterea banului atât de convingător în asemenea cazuri, și mai ales cu asemenea femei.

Îi scria bietul băiat, în fiecare zi câte un bilețel dulce, dar ingrata îl ținea la distanță și cocheta nemiloasă cu un grec foarte bogat, — un mare armator, — care o întreținea.

La hotel luasem cameră împreună cu Gal și cu Aurică. În fiecare seară Gal, ne povestea înflăcărat succesele lui. Era foarte încântat, îl auzeam până noaptea târziu, cum se destăinuia lui Aurică, pe care-l credea cel mai bun și discret prieten, dar care în realitate îl spunea la toată lumea.

Într-o zi, ne spuse nebun de bucurie, că a reușit s'o convingă să-i dea o întâlnire, afară din oraș și ne arătă chiar un bilețel pe, care îl strecurase la dejun un chelner, din partea casiericeii. Bietul Gal! Ce suflet sentimental. Cetea

cu glas emotionat bilețul, în care mâna gingașei iubite scrisese numai câteva rânduri:

Prieten drag,

Curtea d-tale sinceră mă încântă. Împărtășesc frumoasele sentimente ce ai pentru mine, vino mâine dimineața la orele 7 la Farul de la Tusla.

Te aștept.

Corina

Toată noaptea n'a dormit bietul Gal. A cetit Manon Lescaut, romanul lui favorit și asemenea unui des Grieux, — când ceasornicul a bătut 3 lovituri puternice în coarda-i metalică, — s'a ridicat încetitor, dela masa de lectură, a închis romanul, și, în vârful degetelor, ca să nu ne deranjeze, s'a strecurat binisor pe ușă.

A doua zi, casierica stătea țanțoșe în scaunul de la bufet, aruncând priviri galeșe tipilor selvisiți, care-i făceau curte și mai ales bătrânilor și străinilor.

Cu noi era foarte prietenoasă, dar nu răspundea la curtea nimănui. În ziua aceea o găsisem la bufetul Cazinoului dela 9 dimineața, și de atunci nu mai plecase nicăieri.

Bietul Gal! Mi-era milă de el! Luase drumul pe jos până la Farul dela Tusla, distanță de câteva ore cu piciorul, și ingrata, habar n'avea! Își bătuse joc de el. Îl năcălise. Sărmanul!

— Dar Gal, unde este copii întrebă Achile Popescu? E bolnav?

— Nu. E amorezat, glumi unul din băieți. Visează undeva... departe... pe țărni și face versuri casiericeii.

— Taci? zise Achil Popescu făcând cu ochiul lui Aurică; și iubita d-lui habar n'are.

Apoi începu să rădă din toată inima.

În clipa aceea apăru și Gal. Era roșu ca racul, learcă de nădușeală și alb de praf. Când trecu pe lângă casierică, făcu o mutră acră, privind-o furios.

Dar ea, rămase foarte surprinsă, se uită la el larg și întrebător, ca și cum n'ar fi știut nimic.

— Hei, bun venit! Unde ai fost, dragă Gal, îl întâmpină Achil. Ia uități-vă în ce hal: Plin de praf, learcă de nădușeală... și s'a întâmplat ceva.

— Nimic! Am luat puțin aer...

Camarazii chișneau pe infundate. Gal ceru lista de bucate, și începu să mânănce din pâinea goală cu o foame de lup.

Când mânca ultimul fel, Achile Popescu, care era un mare mucalit, se aplecă și ridică de jos, un plic roz, citi adresa și zise:

— Uite un bilețel de dragoste adresa: lui Gal. Ia să vedem ce-o fi scriind în el. Ne dai voie? Nu te superi dragă Gal? Bun! și începu să citească cu glas tare:

Prietene drag,

Curtea d-tale sinceră mă încântă...

Exact scrisoarea lui Gal. El ne privi o clipă rătăcit, — dar își reveni numai decăt pipăi repede buzunarele scoase o scrisoare la fel (cea care o primise), apoi nervos, o rupse în bucățele, o aruncă, se ngâlbeni și zise cu un surâs amar:

Am înțeles Nene Achile iarăși mi-ai jucat farsa!...

DIN CARNETUL UNUIA

— ZIUA NAȘTERII ȘI CRĂCIUNUL —

MIRCEA DAMIAN

— Astăzi împlinesti un an, băete! — zise tata și mă felicită.

— Ei, comedie! Adevărat? Suntem în 20 Martie? Ce repede trece timpul!

— Suntem în 20 Decembrie! — mă corectă el.

— Da? Mă gândeam la cealaltă dată...

Mama îmi dădu o cutie de bomboane, iar frații și surorile o jucărie, delegând pe Vlad să mi-o prezinte odată cu felicitările, înșirate în niște versuri foarte idioate.

— Atâta tot?! — întreb.

— Ce mai vrei?!

— Păi bine! eu știam că zilele de naștere se serbează altfel: cu mâncare, cu băutură, cu muzică... N'ai adus cumva vre'o sticlă de șampanie, tata?

Mama se supără, iar Vlad fu cât se poate de indignat, pentru că — se plângea el — a contribuit cu toate economiile ca să-mi cumpere jucăria, și'n loc să-i mulțumesc, îl amenințasem că i-o sparg în cap!

— Las'că facem chef la Crăciun! — zise tata.

— Pentru ce să amânăm? La Crăciun e altă chestie... Și'ncepu să mă plimb, infuriat, dela un capăt la celălalt al odăii. Mă opri apoi în fața oglinzii și băgai de seamă că'm crescut, aveam dinți, capul se ținea bine pe umeri, picioarele mi-se'ntăriseră...

— Trebuie să-mi faceți pantaloni lungi! — le spun.

— Daa?! — se strămbă tata.

— Firește! Vreau să fiu ridicat la rangul de flăcău!

— Ți-oi da eu rang, vagabondule! — mă certă mama.

— Am să-mi las mustați și cioc!... Dar, înfărșit, aveți de gând să-mi dați de băut?!

— Fii cuminte, Căline, că mănânci hătae! — mă amenință tata. Incepu să urlu și să mă tăvălesc pe jos.

— Uite ce mai flăcău! — răsă Vlad, și scoase limba la mine.

Mă pornii și mai tare pe răgît, apoi svârșii cu scaunele și-mi rupsei hainele.

— Na, ticălosule! — se'nfurie mama, și-mi trase o palmă. Era cea dintâi. Asta mă indignă atât de mult, încât leșinai!

— Hații! acum a murit de tot! — se bucură Vlad.

Mă stropiră cu apă de colonja. Mama începu să plângă, în vreme ce tata îi făcea observații. Mă făcui că sunt leșinat și după ce-mi venii în fire, ca să-mi răzbum. Vlad mă izbi cu piciorul în coaste să vadă, mai trăesc? Gemui de durere și de furie, dar tot nu dădui semne de viață. Mama începu să mă sărute și să-mi spună vorbe dulci:

— Scoală, dragul mamei... Ilaide pu-iule... tu ești băiat cuminte și dulce...

— Mai adineaori parcă spuneai că sunt un ticălos, acuma sunt dulce? — o întreb, ridicându-mă, brusc, în capul oaselor.

— Ptiu! trăznite-ar Dumnezeu, că m'ai băgat în sperieți! — mă blestemă, făcându-și cruce. Vlad, cum văzu că mă ridic, spălă putina, iar tata prinse a

râde. Apoi se'n cruntă și'ncepu să mă certe:

— Bine, mă, Căline, n'ai de gând să-ți vii în minți? Ești băiat mare de-acum!

— Tocmai: sunt băiat mare. Atânci, pentru ce nu-mi faceți pantaloni lungi?!

— O să mă bagi în mormânt, proclutule! — se plânse mama. S'a împlinit abia un an de când te-am născut — nu te-ai mai fi născut! — și m'ai îmbătrânit!

— Să-mi faceți pantaloni lungi! — le spun. Să-mi cumpărați lavalieră, pălărie cu boruri largi și monoclu, cum am văzut eu la un poet în București... Astea's haine? Și, furios, îmi sfășiai și restul hăinuțelor, apoi m'așezai pe vine, uofuz, într'un colț al odăii, uitându-mă încruntat la Vlad care revenise, strecurându-se pe după scaune gata s'o ia la sănătoasa.

— Asta e pociștea familiei! — se plânse mama.

— Vreau pantaloni lungi, lavalieră, pălărie cu boruri largi și monoclu; altfel, să știți că m'arunc în apele Dunării!

— Unde dă Dumnezeu! — murmură Vlad.

Mi-au făcut haine de flăcău și palton cu blană, mi-au cumpărat pălărie cu boruri largi, lavalieră și monoclu cu șnur negru de mătasă. Nu mi le-au dat însă, decât în seara de ajun. Până atunci m'au ținut gol, încluiat în odaia copiilor, legat de piciorul patului cu o funie.

— Uite ce ți-a adus Moș Crăciun! — zise tata — și-mi dădu niște jucării: un Vasilache foarte caraghios care mi-se păru că seamănă cu Vlad, un balon de tinichea... Vlad, ca să-si bată joc de mine, îmi dăruise un diberon și un leagăn în miniatură în care era culcat un măgăruș, pe pântecul căruia scrisese cu cretă numele meu.

— Las'că ne răfuim după sărbători! — îl amenințai. Apoi cerui tatei să-mi facă cunoștință cu Moș Crăciun.

— Moș Crăciun nu s'arată niciodată! — zise el. Vine pe furiș, împarte darurile și pleacă.

— Astea's basme! Darurile le-ai cumpărat d-ta. Atâta lipsă de gust și de înțelegerere...

— Vezi, vezi, Căline! — mă amenință. Ți faci de cap.

Seara, masă mare cu invitați, sarmale, cozonaci și vin. Erau și câteva domnișoare foarte nostime. Incepu să mănânc și să beu cu nemiluita, căci în cele câteva zile de închisoare mă hrăniseră numai cu pâine și apă. Mama observă însă, și ca să mă supravegheze, mă luă în poală, ceea ce nu-mi plăcu de loc, fiindcă mă socoteam om în toată firea, aveam mustați și cioc. Două fete cari ședeau în față, o rugară să mă lase să stau între ele.

— Face prostii! — se opuse mama.

— Aș, cum se poate? Doar e cavalier. Are un cioc foarte simpatic! — răsă una.

— Și mustațile! — adăogă cealaltă. Seamănă cu Napoleon III!

Mama se învoi. Mă slobozii din poalele ei și măndreptai spre partea opusă, deabușilea, pe sub masă, fiindcă era mai

aproape. Mă'ncurcai însă printre picioarele fetelor și apucasem un drum care ducea în altă direcție...

— Vai, nu p'acolo! — Auzii. Și-mi simții tâmpile strănse între doi genunchi ca într'un clește! Apoi, domnișoara mă înșfăcă de subsiori și m'așeză pe scaun.

Am chefit până seara târziu. Într'un rând am cercat să sărut obrazul domnișoarei care mă ridicase de sub masă, dar nu m'a lăsat.

— Stai locului că mă gādili cu mustațile! — chicotii.

Dimineața, m'am trezit sub masă cu o sticlă de vin în brațe, cu monoclu scart și cu un ciolan în gură. Tata mi-a ajutat să mă spăl, și să mă parfumez, apoi m'a luat de mână și a plecat cu mine la biserică. Mergeam tașoș și'ngâmfat ca un păun. Mă'mpiedicam însă mereu, căci pantofii erau prea mari, iar pălăria mi-se lăsa peste ochi. Lavaliera, îmi servia și de batistă. Câteva domnișoare răsăra de mine.

— Ia te uită ce mai cavalier! — zise una.

— Unde este?! — întrebă alta în bătaie de joc. Eu nu văd decât o pălărie și o pereche de pantofi!

Imi veni pe limbă injurătura chelnerului dela București, dar când să-i dau drumul, mă'mpiedicai și căzui. Incepu să rădesc. Tata mă ridică, mă scutură de zăpadă, apoi restul drumului până la biserică mă duse'n brațe.

— Tii! — se minună preotul. Ai flăcău de'nșurat, domnule Gălcă. Și-mi mângăie părul, apoi mă trase de cioc. Il lovi nervos peste mână. Tata îmi dădu un ghiont în coaste, șoptind: „nerușinatele!” Țărcovnicul mă privia cu coada ochiului și râdea înăbușit. S'apropie de mine și'ncepu să m'afume cu cădelnița! apoi mă călcă pe picior, șoptind:

— Par'că ești un țap!

Turbam de necaz. Simțiam cum îmi tremură buza de jos și mustața. Imi veni iarăși pe limbă injurătura chelnerului, dar o'nghiții.

— Tată!

— Sst!

— Hai să mer...

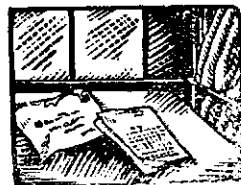
— Taci! — se răsti el, și-mi trase o palmă peste gură. Ce, ești în cafenea?!

— Hai să plecăm că mă scoate țărcovnicul din pepeni și fac scandal!

Tata mă trase, violent, de mână, și mă scoase din biserică.

— Nu te mai p'ricopsești, tu, băete, să bați și din aripi! — îmi prooroci.

Cum am ajuns acasă, m'am pus pe mâncare și băutură. Nu m'am trezit decât a treia zi după Bobotează, cu dureri de cap și numai cu o mustață; pe cealaltă mi-o tăiașe Vlad pe când eram beat, iar ciocul mi-l părlise cu o lumânare...

UN MOMENT DE SINCERITATE

ALFIO BERETTA

Numele lui era Giuseppe Villarosa, însă toți îi ziceau *Pepe C'è*. Cauza acestei porecle trebuie căutată în faptul că, de câte ori voia careva din noi să povestească ceva, întreba din capul locului.

— *Pepe c'è?* (Iosif e aci?)

Apoi, că de ce trebuia să fie aci nu se știe: așa era. Trebuia să fie de față. *Pepe* era un tip curios. Într-o față marcră și lipsindu-i cu totul barba, un nas acvilin și doi ochi limpezi și rotunzi cari nu stăteau locului nicio clipă: foarte tânăr, arăta cu mult mai mult decât avea în realitate. Vorbea fără multă sinchiseală și c'o cadență monotonă, chiar despre lucrurile cele mai tragice. Nu se știa nimic din viața lui. Niciunul din noi n'a fost vreodată în casa lui, și nu știam unde locuiește. Profera, totdeauna, judecăți de un așa de teribil scepticism încât ne închipuam viața lui aridă și trudită. Ura în-deosebi pe plămăditorii genului uman și, când putea, îi infățișa pe semenii săi cu imagini puțin măgulitoare. În artă și în politică era un distrugător. Ultimul său roman, *Darul magnific*, ridicase cele mai disparate critici. Cutare îl consideră capodoperă, cutare îl denunța ca o mistificare artistică. Un ian vieții ori o negare a ei? Critica n'a rezolvat dilema. *Pepe* trecea prin acest freamăt indiferent, cu zâmbetul său totdeauna același. Nimic nu-l mișca: noi inclinam a crede că e un cinic teribil. Tăcerea încăpăținată cu privire la viața lui a înrădăcinat în noi convingerea, puțin câte puțin, că desigur vreo dramă intimă a provocat acel prăpăd al sentimentelor bune. Pentru nimic în lume *Pepe* nu s'ar fi mișcat: avuseserăm multe probe tangibile. Cruzimea lui era mai mult decât formală, substanțială. Ducea o viață neregulată: uneori îi vedeai pe stradă la orice oră; apoi absentă, devenind de negăsit. Acele absente, însă, erau totdeauna justificate de apariția vreunei noi opere.

Noi îl clasificăram *exemplar unic* iar prezența sa fu recunoscută ca indispensabilă. Când întreba careva:

— *Pepe e aci?* — cel vizat nu răspundea niciodată lăsând s'o facă altii

— I-aci.

— I-aci.

— I-aci.

Într-o zi, după o absență mai lungă decât celelalte, Giuseppe Villarosa fu văzut că apare îmbrăcat în negru și mult mai dezagregat. De data aceea nu a fost anunțată nicio operă. Întrebat, răspunse așa de evaziv, și într'un mod așa de întortochiat încât ne temurăm de facultățile lui mintale. Însă, cunosându-i nițel caracterul, nimeni n'a mai insistat. El își luă locul în mijlocul nostru, reluându-și viața de mai înainte.

Ceace am să povestesc mi-a fost spus de el însuși. Într-o zi când cutreeram prin oraș fără țintă, cum, dealtfel, se întâmpla adesea. După o tăcere îndelungată, îl întrebați:

— Ce pregătești?

— Nimic — înii răspunse. — Nu pregătesc nimic. N'am nicio voie să fac ceva. Nu pot face nimic.

— Trebuie că te reculești puțin.

— Așa crezi?

— Desigur. Ca și alte dați, dealtfel.

— Ba nu. Nu ca alte dați.

Tăcu o vreme, apoi reluă:

— Mă simt obosit, îngrozitor de obo-

sit. Nu sunt bătrân, știu, și nu mă pot scutura. M'apasă ceva.

— Mai înainte ce făceai?

— Mai înainte, mai înainte... Mai înainte era cu totul altcumva. Uită-te la mine: nu vezi că fața mea s'a înăcrit și mai mult? Dragul meu, ei întrebă: — *Pepe* i-aci? — dar *Pepe*, într'adevăr, nu mai este aci chiar și atunci când stă înaintea voastră și pare că vă ascultă. Și, uneori, vă suride chiar.

— Poate exagerezi puțin.

— Nu! Nu exagerez: poate spun mai puțin decât vreau. Spun mai puțin. V'ați obișnuit cu toții să mă vedeți sub un aspect și nu vreți, ba nu puteți să mă vedeți decât în felul acela. — Se opri, apoi după aceea reluă: — Tie, cași celorlalți, îți pare poate că ultima dată am lipsit pentru a-mi termina vre-o lucrare, și fiindcă n'ați văzut încă nimic, dispariția mea vă pare oarecum enigmatică. Am lipsit fiindcă, s'o spun, mi-a murit soția. Voi nu știți, desigur, că eram însurat. N'ați auzit s'o fi spus vreodată. Însă asta n'are de-a face. Eram și eram împăcat cu asta eu. Ceace-ți voi spune îți va părea straniu, însă e un caz foarte comun. Foarte tânăr, la optsprezece ani, îndrăgostit, mă însurai c'o fată: însă odată cu luna de miere — se spune așa, e adevărat? — mi-a trecut toată frenezia și tot entuziasmul. Și eram recunoscător pentru ceace-mi concese și pentru amintirea ce i-o păstram: cel puțin așa părea, atunci. Veniram să ne stabilim la oraș și începui, mai bine zis continuai viața mea. Ea, totuși nu se plânse niciodată și nu-mi făcu nicio imputare. Trăia lângă mine liniștită, dându-mi, cu osărdia ei, o existență prielnică, plană, fără a mă chinui cu gelozia și cu reproșurile. Eram liber, complet liber. Și aceasta o puturăți controla foarte bine, căci mă rețineai ziua întreagă, și aproape jumătate din noapte fără ca să bănuieți că acasă aș avea pe cineva care mă aștepta. Căci ea nu se culca fără mine chiar dac'ar fi trebuit să moțieze toată noaptea pe scaun. Și câte odată mă întorceam acasă când se crăpa de ziua și picioarele nu mai conduceau bine greutatea corpului. Însă ea nu vedea nimic din toate acestea. Imi ajuta să mă urc în pat, apoi se întindea și ea, fericită că mă are lângă ea. N'aș putea spune că i-am cedat, nici ea nu mi-ar fi cerut, o oră din timpul meu. Trăia alături de mine, făptură din vise. Când lucram își îndoaia grăjile: mă păzea cu o bună-tate continuă, neobosită. Pentru ea nu cerea niciodată nimic. Nu-mi aduc aminte s'o fi văzut vreodată bolnavă în pat, sau cel puțin să aibă nevoie de vreo grije. Totdeauna în picioare, trează și promptă. Iar eu nu-mi dădeam seama de binele ce-l aveam.

Glasul lui Giuseppe Villarosa, de obicei monoton și rece, se făcea cald și intens de emoție. Fața sa vestează se în sufletea, luând expresii luminoase.

Așa petrecui o parte din viață, pe care o consideram goală, plicticoasă, banală. Nu stimezi niciodată ceace ai. Trebuie mai întâi să-l pierzi ca să-ți poți da seama de ceace ai pierdut într'adevăr. Ultima dată când am lipsit n'am creat nimic deoarece imi lipsea flacăra, care, nevăzută, mă hrănea neconținut. Soția mea fu nevoită să stea în pat. Nădăjduiam în tinerețea sa robustă. Mă înșelai. Într-o zi muri caldă și tăcută, cum trăise. Atunci, pentru

prima dată înțelesei ce pierdeam. Totul! Nu credeam ca acea ființă să ocupe un loc așa de înalt în viața mea. Nu credeam ca o persoană așa de slabă, ba să vă spun drept, așa de neînsemnată, ar fi putut să-mi ocupe în așa fel inima, existența, să creeze ținta existenței mele. Am observat prea târziu. Tu, poate, vei surăde la micimile ce ți le povestesc, și-ți vei închipui că e un produs al fantaziei mele bogate, care mărește așa de mult orice, chiar și durerea mea de față. Nu. În acest moment sunt sincer. Sincer până la și dincolo de ceace se poate. Admit că tot ce ți-am povestit nu poate interesa pe nimeni: însă eu ți-am spus dinainte că e un caz extrem de comun. Această viață care s'a stins a dărîmat o parte din cele mai frumoase iluzii ale mele. Mă simt singur: părăsit, trist, singur.

Ochii săi se îndepărtară parc'ar fi văzut o lume dispărută.

— Să trăești atâția ani împreună, să-ți faci un obicei și să nu-ți dai seama, deși e foarte tare. Într-o zi, însă, când începe să-ți lipsească acest razim, te vezi pierdut, fără ca să te mai poți regăsi. Acasă găsești rece și întunecat; și nu mai este nimeni cine să te aștepte, cine să-ți ajute să te dezbraci, cine să se întindă, tăcută, lângă tine. Șezi la masa ta de lucru și hârtia albă rămâne goală, căci tu, în cap, nu mai găsești nicio idee ca s'o schimbi în cuvinte. Totul și-a pierdut valoarea. Atunci vagabondezi. Poți și să pleci, să-ți lași prietenii, să-ți găsești alții, să vezi altă lume, foarte liber să le faci toate deoarece nu te mai așteaptă nimeni, deoarece nici o obligație nu te mai constrânge. Nu mai ai la ce să te gândești, căci nimic nu mai ai. Cuvintele chiar se fac afone și goale: le spui fără să le auzi. Poți face tot ce vrei. Și să nu faci nimica. Obisnuită? Se prea poate. Egoism deloc. Căci dac'ar fi așa, aș putea să-mi iau orișice femeie și să astup golul. Însă dacă ai nevoie chiar de ceace nu mai poți avea. Totul e fără scop. În *Darul magnific* asemănam viața cu un cos plin cu lucruri frumoase de unde poți lua mereu fără a avea teamă că-i dai vreodată de fund. Aștăzi aș compara-o cu un orb care nu știe niciodată ce are în fața sa. E liniștea care te face să nu mai fie nimic în seamă. Se crede, și e o greșeală foarte gravă, că viața e așezată numai în noi, și nu vedem că viața nu e în noi. Așa, într-o zi...

Tăcu. Fața sa căpătase o intensitate de mare durere. Il privii fără să-l mai pot întrerupe. Vorba lui m'a prins în cetul cu încetul n mod irezistibil, trezind o valtoare de senzații stranii. Și milă, de acest om care umbla pe drum ca orbul din pildă. Glasul lui s'a stins într'un suspin. Părea că s'a oprit, înghetat, fără să mai poată ieși afară. Ce ar fi spus Giuseppe Villarosa, când ar fi putut să vorbească din nou?

Reluarăm drumul în tăcere. Cel care o rapse a fost el.

— Ce minune! La *Politeama* lucrează acrobați! N'aș putea face niciuna din două: să umblu cu bicicleta și să fac salturi. Trebuie să mergi să-i vezi.

Il privii uimit. Își recăstigase masca și vocea sa.

Trad. din italianește de AUREL DECEI

critica literara

DUPĂ UN AN

In timpul acesta de manifeste rozalbe și de proclamații războinice, să ne fie permis să însemnăm aci incheierea unui an dela reparația „Universului literar“ in forma actuală. Și mai ales să ne fie permis, acum, să arătăm ce linie precisă a avut această revistă și cât de mult cele cinzeci și două de numere ale primului an au contribuit la realizarea idealului unei reviste menite marelui public.

Dificultatea pe care aveam s'o rezolvăm era aceea de a păstra mereu drumul înalt al marilor probleme culturale, dar cu neconținută preocupare de a le face accesibile publicului mare. Neîndeplinirea uneia sau alteia din aceste condiții primordiale ar fi dus la insucces.

Acea schiță de enciclopedie culturală care a fost întemeială prin „galeria sufletului românesc și a cititorilor civilizației românești“, cronicile numeroase și aplicate, materialul documentar bogat au îndeplinit cu succes unul dintre punctele esențiale pe care doream să le realizăm. O parte distractivă și pe cât cu puțință bogată în informație a fost menită să înlesnească acceptarea programului cultural.

Că publicul cetitor ne-a înțeles de minune e primirea statornică pe care a făcut-o „Universului literar“, devenit azi cea mai răspândită revistă literară românească. Un grup de tineri scriitori s'au afirmat temeinic în paginile noastre constituind una dintre cele mai vii redacții românești asigurând prin diversitatea preocupărilor lor, caracterul cuprinzător al revistei.

Tot ce putem spune e că ne vom da toate silințele ca și în viitor „Universul literar“ să fie egal cu el însuși.

C. P.

DAMIAN STĂNOIU (NECAZURILE PARINTELUI GHEDEON)

Cu nuvela de faimoasă plasare „În căutarea unei parohii“ și mai puțin cu celelalte schițe care țineau societate pentru satisfacția protocolului unui volum, părintele Damian Stănoiu, cu tot lestul de tradiționalism țărănist care a bravat în „Moș Gheorghe la expoziție“ al lui Spiridon Popescu, se vădea asupra materialului, lucid și sistematizator. Nuvela aceasta îl arăta cu darul compoziției, ceea ce presupune un scriitor adevărat. Nu tot același lucru găsim în volumul de față „Necazurile părintelui Gheleon“ (și care iubitor de literatură românească nu se așteaptă ca un debut răsunător să nu fie cât de cât justificat). Dar poate tocmai fama în jurul debutului strică unui scriitor. Părintele Damian Stănoiu s'a văzut obligat ca după un an să mai dea gata un volum. Te achiți în felul acesta de un atare debut? Desigur că nu. Poate să se fi întâmplat însă, cum dealtfel în cele mai multe cazuri, că părintele Damian Stănoiu să fie plasat cum e și natural prin cea mai bună lucrare: odată intrat în literatură poți da și ceva mai slab.

Cel de-al doilea volum al părintelui Damian Stănoiu se prezintă sub formă de roman. Are peste două sute de pagini și eroul trece prin atâtea peripeții? Dar tot prin lungime cât și prin natura lui intimă e un jurnal de parohie, Zi de zi același părinte „Ghidion“, care are un măstruznic obicei de a pune picioarele pe pereți când se odihnește după masă, (observați caricatura forțată), mai înregistrează câte o drăcie făcută de el, de baba ce-l îngrijește. (capitolul ăsta cu babele cred că l-a obsedat mult pe părintele Damian Stănoiu), de lighioanele din casă și din afară și de duhul ispitei din lăuntru.

Și uite care ar fi putut fi mecanica umorului părintelui Damian Stănoiu în acest din urmă volum. Conflictul permanent între duhul ispitel și spiritul rigorilor călugărești. Dar pentru ăsta ar fi trebuit o fină investigație, și o intelectualitate. Autorul părintelui „Ghidion“ notează numai, amorf, tribulațiile duhului ispitei în fața realităților inconjurătoare. Mecanica sugerată de noi (și cari dealtfel o găsim mai cu multă sau cu mai puțină patimă, greutate în primul volum „Călugări și ispite“) ar fi avut de partea ei adâncire și cea amplexoare a durabilității. Jocul petrecându-se numai înăuntru, părintele Damian Stănoiu ar fi scăpat de indiscrețiile tradi-

tionaliste și de mirosul de cas, al țărănișmului literar. Dar aristocraticul zâmbet pe care l-ar fi găsit acolo, trebuia să se sprijine și pe intelectualitate! Autorul ar fi fost favorizat astfel și de un proces de eliminare, a cărei lipsă se resimte grozav în volumul de față.

„Când ajung la politică... se iau la ceartă fără multă vorbă. Cei mai tineri, se imbrăncesc, se mai injură de neveste, iar printre ei câte un tângău de copil ascultă cu gura căscată și cu mușii la nas până se găsește vre-unul să se lege de biata mână sau chiar de vreo soră mai mare și să-l gonească la ai lui“.

Recunoașteți că umorul nu poate câștiga într'u nimic prin aceste note de realism extrem. Și fiindcă amintisem într-o paranteză precedentă de caricatura forțată pe care o întrebuițăm părintele Damian Stănoiu să transcriem un pasaj caracteristic:

„Iar după masă, când baba începu să sforăie în patul ei din bucătărie, părintele scoase din cuțar o panglică de croitor pe care o avea de mult, și începu să o măsoare... Era mai mult groasă decât lungă!“

De aici până la cabotinaj umorul părintelui Damian Stănoiu nu ar avea mult. Il rugăm să fie atent. Și-o facem aceasta pentru că se vedește cu o minunată intenție a vieții de țară. Părintele Damian Stănoiu a observat cu istețime și a transcris viața în toată nuditatea ei. Ea se prezintă și-așa plină de un savuros umor. Viața de țară, cu toate erezurile, naivitatea și voioșia ei! Și de aceea imputăm autorului de față orice tendințe de deformare spre un umor acut. Umorul vieții de țară nu sare, nu scânteie, ca cel urban, e greu ca orice vărtoșenie rudimentară.

Autorul „părintelui Ghidion“ surprinde dialogul țărănesc în toată curățenia lui.

— Iii, ce mai popă, daica mea

— Taci fa, nebuno, că te aude!

— Ei, și dacă m'aude ce? Las' să m'auză!

— Nu-l vezi, fa, ce slab e?

— Se îngrașe el.

Cartea cetită la vatră, în Sărbători, la țară (dacă am presupune că se citește în sărbători la țară) ar fi mult gustată. Țăranii s'ar recunoaște pe de-a-regul în multe din paginile ei.

Dar și în cele în care nimeni nu s'ar regăsi, tot s'ar râde.

CONST. PĂCLE

MANUALUL BUNULUI LITERAT

Ai publicat întâile versuri într-o revistă literară care-și anunță săptămânal apariția prin afișe mari lipite pe toate zidurile și tablele de lemn ale Capitalei. Te-ai preumblat rușinat pe străzi, intimidat de propriul dumentale nume care țipa neauzit în urechea tuturor trecătorilor, biruind toate celelalte zvonuri și larme. Dela o vreme ai ocolit chioșcurile de ziare, să nu te mai întâlnești cu nuditatea sufletului expusă pe afiș, ca o dansatoare proaspătă, de curând ieșită din pension.

Dar toate aceste violențe împotriva autorului dumentale propriu, virgin, n'au rămas fără efect: ai purces greu, cu o vanitate foarte artăgoasă și destul de balonafă.

Ai aflat că sunt secretarul de redacție al unei foi literare mai puțin însemnată decât „Revista Poporului Român”, dar mai pretențioasă și mai rea. Mi-ai trimis versurile dumentale, în „variantă inedită”. Mi-ai trimis apoi versuri cu totul nepublicate — dar nepublicabile. Mi-ai scris o scrisoare lungă în proză, în care-mi faci cinstea să-mi povestești în amănunt toate peripețiile vieții dumentale, până la 19 ani impliniți când ai căzut într'un pesimism definitiv, ca marele Petrarca. Ultimul an de liceu, l'ai trecut după mari conflicte cu părinții care stăruiau să înveți, să „tocești”; iar descrierea teribilă a întâlnirii cu profesorul de limba germană, în fața tablei negre și atenției încordate a întregii clase, când în locul verbelor neregulate ai preferat să traduci de-a dreptul din „Faust”, ți-a dat prilejul să dovedești că ești un scriitor înăscut. Am reținut scrisoarea și era cât pe-aci să public acest fragment.

Dar n'am știut să fac literatură din viața dumentale intimă.

Disperat de tăcerea revistei celei mici, fără prea mulți cititori, dar cu prestigiu ca o butelie de vin vechi mi-ai trimis un roman în opt sute de pagini pe coli ministeriale, acoperite cu un scris mărunț și frumos rânduit, ca milioane de boabe de mărgele.

Trei lecturi în trei peisagii diferite din continentul dumentale literar mi-au arătat că ai vrut să scrii un *David Copperfield* și ți-ai situat eroii într'un oraș din America, deși moravurile se ghiceau lesne că fuseseră observate într'un orașel din Muntenia, Călărași sau Roșiorii de Vede.

Ți-ai fi scris să-ți traduci romanul în românește și să-l fărâmițezi în vre-o câteva romane mai mici, dar n'am avut vreme.

Am crezut că vei veni însuși la redacție să-ți ridici monumentul de hârtie — dar n'ai venit. Am tras încheerea că aceste opt sute de pagini le-ai transcris, desigur anume pentru mine, căci în mica revistă ar fi trebuit să le public timp de doisprezece — treisprezece ani fără în-

trerupere. — și-ți mărturisesc că efortul dumentale m'a speriat. Câte nopți n'ai dormit, copiind? Câte pagini ai copiat de două ori, pentru că o pată de cerneală făcuse ilizibil un „și”, și se întuneca tot înțelesul frazei? De câteori, după ce te ai culcat, te-ai sculat din nou, ca să schimbi un cuvânt nepotrivit „înălțat” cu „ridicat”, sau „noroi” cu „mămol” — și să scrii pagina din nou?...

După o lungă tăcere, mi-ai trimis o poemă în proză neînsoțită de nici o scrisoare. A doua zi, înainte încă de-a fi citit poema, am primit o nouă scrisoare, prin care mă rogi să-ți restituți manuscrisul refuzat, și alături și mărcile necesare. În aceeași zi, cu poșta de seară primesc un studiu foarte sever asupra romanului românesc contemporan, prin care arăți că M. Sadoveanu e lipsit de „forță creatoare”, L. Rebreanu „n'are stil” iar T. Arșhezi „o amfibie monstruoasă și deconcertantă”. Singurul mare prozator român este d. F. Aderca „neînțeles însă, din nefericire, de niciun critic din zilele noastre. Dar timpul care repară toate nedreptățile, etc...”

Ce-ți puteam răspunde?.. Că sunt de părerea dumentale?.. Ar fi trebuit să public acel articol în care, dacă vanitatea mea era mai mult decât răsfățată simțimântul de mare nedreptate față de ceilalți scriitori, era mai mult decât jignit...

Nu știam ce să fac... Mărcile primite mă încureau de necrezut! Să le rup? Să le bag în buzunar? Să ți-le restituți într'un plic, fără nici o altă explicație?..

Le am și acum pe masa mea de lucru și când vei binevoi să-mi faci o vizită, ți le voi restituți.

A intervenit vara, cu generosul ei *intermezzo* de păsări care flueră prin lunci, de cimpoae care suspină în vâlcele, de clinghete de turme de oi, pe costișe muntoase, de toacă stingheră în tăcerea mănăstirilor... Uitasem de d-ta. O singură dată, dacă nu mă'nșel, ți-am regăsit numele într'o revistă obscură a unui profesor mediocru și universitar.

Dar cu toamna, când toate zările și au tras perdelele, iar oamenii trec unii pe lângă alții prin ceață — fără se vadă, fără să-și vorbească, fără să se presimtă ai revenit într'un plic albastru închis, înobilat de o medalie de ceară roșie pe care imprimaseși monograma numelui. Scrisoarea, pe hârtie violacee, groasă, scăpăra în literile ei, încondeiată cu o cerneală de var și de diamant.

Această noblețe, nebănuită, mărturisesc — m'a incredințat ca și cele opt sute de pagini scrise mărunț, că sufletul dumentale e într'adevăr insetat după ceva... Semn bun!

Îmi scriai cu o reținere în ton care ascundea o ciudă amară și învechită. Îmi

trimeteai versuri „la înălțimea celor pe care le publicați în foaia dv., sper”. Ironie!.. În *post-scripturi* — de două ori și jumătate mai lung decât scrisoarea — ceri să te înscriu printre abonații revistei, urmând să trimiți abonamentul „cu cea dintâi ocazie”; mă rogi să trimit revista — în cazul publicării versurilor — tot în abonament, surorii dumentale mai mari, doamna Florica Popescu, comuna Drinceni prin gara Vlădaia, județul Valcea, soția șefului de gară, mare iubitoare de literatură, ca însăși romancieră și „admiratoarea frenetică a romanului dv. *Țapul*, pe care l'ai împrumutat tuturor prietenelor, dorind chiar să vă cunoască personal...”

Versurile erau publicabile. Un vers, în deosebi, trăda suavitătea dureroasă a unui sentiment trăit cu adevărat, și reținut ca un zumzet obosit de coardă de vioară în amintire. Dar puteam oare să mă las — fie și în aparență — captat de două abonamente, dintre care unul, cu deosebire seducător, al doamnei Florica Popescu?..

Nu, am făptuit o nedreptate, recunosc, dar nu ți-am publicat nici versurile, desigur, mult mai bune decât multe din cele pe care le public de obicei în numita foaie literară.

N'ai fi crezut însă ca elanul dumentale către poezie, otrăvit de nepriceperile și ne delicatețile mele, să ia forme atât de neașteptate.

Ai scos o revistă lunară grandioasă cu coperte elegante ilustrate de un pictor modern în care ai publicat, în primele pagini, cu litere stilizate versurile refuzate. În darea de seamă dela urmă asupra prozei române contemporane, — articolul pe care-l promisem în altă redacție — subsemnatul este „un vehetic care viciază frumoasa limbă românească care a fost ilustrată în Miorița”, cerând la urmă, excluderea mea din Societatea Scriitorilor Români și expulzarea din țară.

Nu te-ai mulțumit cu această schimbare de păreri: ai intrat cu vigoare în luptele de artă și ai luat, la cafeneaua literară, parte tuturor adversarilor mei. Într'o împrejurare, cu deosebire grea pentru acei adversari cărora le scăpase din mână condeiul frânt și nu le mai rămăsese decât „calea de fapt”, te-ai îmbătat și ai apărut în cafenea palid, cu gulerul pardesiului ridicat și cu o bătă nițelus dosită...

În seara aceea am luat hotărîrea să scriu un manual al bunului literat.

Îl scriu gândindu-mă la dumneata, scumpul meu adversar și frate.

Citește-l și unde voi greși, îndrăpnea-ză-mă.

F. ADERCA

in stranamitate

UN MANIFEST AL LUI FRANCIS JAMMES PENTRU DIVINA DURERE

Francis Jammes, scriitorul întârziat al simbolismului francez, contemporan cu patru din generațiile literare ale istoriei moderne, e în viața actuală a literelor un patriarh. Străin de tot ce a frământat sufletul generației care a trăit războiul, poetul încearcă o revenire, o scuturare din închistarea, pe care o simte că-l copleșește.

Voia scrie simplu și drept, cu riscul de a displace. Prudența rău înțeleasă e o poltronă sau o ipocrită pentru uzul aceluia, pe care mirajul onorurilor îi ține legați și îi farmecă, până la moarte. Dar omul care a văzut desfășurându-se înaintea sa mode succesive, fără să fie ispitit să le adopteze pentru a-și atrage tinerimea și snobii, acela nu s'ar putea pleca cererilor lumii, ambiției și politice.

Poetul, iau acest cuvânt în accepțiunea sa cea mai magnifică, trebuie să primească gloria, cel mai mare dizolvant al său, cu aceeași seninătate cu care va ști să suporte izolarea și nedreptatea, stimulente minunate ale unui suflet, care se impune posterității sale, ceea ce este mai de admirat, sie-și. În clipa când apare această carte, unde mi-am dat întreaga cea mai mare dragoste, *Divina Durere*, vreau să mă explic aici, atingând prăpastia ce mă separă din ce în ce mai mult de literatură și arta contemporană în general.

Voiu spune deci că această prăpastie este săpată de oameni, cari, poate, caută sinceritatea, dar cari au pierdut desigur rațiunea. Înțeleg pe acela, care gonesc durerea și o înlocuiesc printr'un fel de beție (dionisiacă?), fie ea provocată prin droguri, cultura megalomaniei sau prin cele mai rele experiențe genesice. Nu primesc schimb.

Pretenția de a se sustrage celui mai tangibil și celui mai constant dintre elementele, cari compun firea omului—căci, în ultimă analiză, aci este defectul cuirasei acestor oameni—nu este decât o absurditate oarbă, mută și surdă.

Din toate timpurile și în totdeauna, și mult înainte de drama infinită a Calvarului, care va diviniza Crucea, durerea a fost subiectul dominant al oricărei mari opere omenești. Și Odissea, și tragedia greci, înainte de „Chausson de Roland” și Shakespeare, departe de a-i izgoni din suflet, deschid porțile cele solemne ale geniului lor îndurerătorilor, păgâni e drept. Sub această formulă brutală, care se numește *fatalitate*, dar care, vivificată, va fi resemnarea creștină care duce la mântuire.

Sistemul, pe care-l condamni, fie că-i încarnat într'un soviet, un prusian pedant sau un predicant luteran, este același la Tolstoi, Nietzsche sau Gide. Dar în timp ce primul ne invită la practica unui evangelism fără Dumnezeu (*Dumnezeu e în noi*), care ne va vindeca de cancer, de dureri de dinți, de război și de groaza morții, al doilea propovăduiește un fel de *sursum corda*, grație căruia un jupuit de vic ar uita

durerea la vederea purperei sângelui său la (*Volonté de puissance*) și al treilea o metodă care, deși mai repugnantă, nu e mai eficace (*Corydon*).

Doi dintre acești abstractori de chintesențe ar putea să-mi obiecteze—dar unul a murit de frig în timpul unui acces de dromomanie, celălalt a murit nebun într'un azil, ceea ce al treilea nu va întârzia să declare: că n'am nici calitatea nici mandatul pentru a soluționa atât de grave probleme, spiritul meu fiind, după părerea sa, inapt pentru filozofie: și așa face mai bine să mă întorc la *Romanul iepurului*.

Dar tocmai! Mă explic în „*Divina Durere*”: eu știu că iepurile meu are un *sens*, *bunul simț*, care este pentru el *simțul vitezei*, tot așa cum am pe cel al realității, pe care acești oameni nu-l au, fiindcă nu vor să vadă viața așa cum e. Totuși, cum mă aștept la ceea ce unul sau altul va încerca să-mi impună cu insuficiența sa suficientă, îi declar, înainte de a relua firul discursului meu, că sunt decis să mă iau, de azi începând, drept cel mai inteligent dintre oameni.

A izgoni durerea, prin urmare a se izgoni, aceasta e boala secolului. Am denunțat pe cei trei șefi ai acestor dușmani ai vieții. De ce nu-i aci Dante, care să-i plângă armonios, să coboare până la cercul cel mai de jos unde mișună aceste larve cu cămășile perlate, care dețin recordul bucuriei dionisiace: sinuciderea, căreia îi produceau, exaltându-le, mijloacele cele mai ușoare; și acești embrioni prinși în ace, pe cari, prin nu știu ce metodă radioscopică, îi exhibau în opusculile lor! Am numit suprarealismul.

O astfel de aberație nu putea să nu reacționeze asupra materiei, admirabilă prin ea însăși, fiindcă poartă spiritele, cari o conduc: respectată, onorată în piatra și lemnul catedralei marelor epoci ale credinței, dar falsificată, disprețuită, investită, denaturată, coruptă, sofisticată de demonii de care vorbesc. Diavolul nu iubește materia, fiindcă-i dela Domnul, dar se servește de ea și o deformează. El îi distruge armonia și o întoarce dela sensul, pe care îl are.

Fiecare secol impune materiei forma, pe care a născut-o spiritul său. Nobila durere n'a dat numai lui Racine acei ritm solemn, acea curbă grandioasă, dar întregii arte din timpul său, balcoanelor, corăbiilor, femeilor lui Poussin.

Durerea, deși păgână, e cea care in-

spiră aripa Victoriei dela Samothrace, și lyrele aceluia cari o cântă: victoria nu se întâmplă fără morți. Și chiar geniul care comandă mișcările Phedrei prezidă sublimele salturi ale lui Pascal.

Câteodată se naște un orbitor ciclon spiritual, care înglobează pe toți cei, cari au înțeles că un sacrificiu le e necesar: cufundarea în sângele lui Christ. Și iață de ce, până acum, în toate școlile universului, pictorii și sculptorii țin să purifice prin numeroase reprezentări ale divinei dureri, ceea ce pasiunea lor puțin prea mult deslănțuită, le-o inspirase sau le-ar inspira-o.

De aci, sentimentul de jenă al celor, cari opun un *non serviam* Crucei vii, înaintea contrastului dintre Flaman-dele lui Rubens și Golgothele sale. Mentalitate de mistic din Nord, obiectează ei, care scapă în întregime psihologiei noastre actuale. Greșesc. Nu trebuie privit decât adevărul pentru a ști că cei mai mari s'au aruncat în încercarea Calvarului, pe care-l retrăiau câteodată ei înșiși și pe care-l știau necesar echilibrului geniului lor.

Minas, Eaque și Rhadamante vorbesc la masa lor, acoperită cu purpura curților cu juri. Fiecare ține o carte deschisă înaintea lui. Aceștia sunt cei trei evangheliști ai Antechristului, de cari am vorbit la început, cari au purtat fructele lor de cenușă: *Dumnezeu e în noi*; *Voința Puterii*; *Corydon*. Dar *Corydon* a avut ca prim titlu *Narcissus*. Vai!

Să lăsăm pe morți. Nu mă voi ocupa nici de Minos, nici de Eaque, dar voi spune lui Rhadamante:

Te-am cunoscut tânăr, bun, generos și fermecător—pur poate! De ce n'ai primit Durerea când a venit? Te-am cunoscut cu un geniu născând, care semăna stelei dimineții. De ce te-ai revoltat contra durerii? Te-am cunoscut în zori, când, Alyssa îmbrățișându-te, leagănul tău înflorit zbura deasupra porumbelilor. „De ce ai respins durerea? N'ai fi avut tu „un loc în adunări”, cum ar fi spus bătrânele noastre mătuși hughenote? Eu însumi, cu părul meu alb, ți-ai fi avut laurul meu sălbatec. Divina mea durere, așa fi trebuit să ți-o dedic ție. Știind ceea ce știi, de ce nu i-ai dat un pahar de apă seară, când s'a apropiat sfioasă de căminul tău? Ce nu ți-ar fi dat ea în schimb!

Acum ea privește răul ce l-ai făcut acestor mediocri. Nu-i ea aceea care se răzbuună pe tine. Tu însuți, vai, ești acela, care o răzbuună.

Îți trimit... Îți trimit divina mea durere.

FRANCIS JAMMES

CINEMATOGRAFUL

PROPAGANDA CULTURALĂ PRIN CINEMATOGRAF IN STRĂINĂTATE... NU LA NOI

Se vorbește și la noi în timpul din urmă despre importanța filmului ca factor de educație civică. Se vorbește și se scrie din zi în zi tot mai mult, tot mai stăruitor, dar de făcut prea puțin se face. Dacă nu alta, dar deocamdată s-ar putea ocupa cel puțin cineva de la Ministerul Artelor cu această problemă... Dar cine?!...

Dela inițiativa particulară nu putem aștepta nimic, câtă vreme Statul impune și reprezentațiunile culturale cu aceleași taxe oneroase (26 %) ca și spectacolele pur distractive.

Intr'un număr al revistei am arătat ce se face în Apus în această direcție și am propus să se introducă și la noi aceleași înlesniri. Fără intervenția Statului nici reprezentațiunile cu filme educative nu sunt posibile, iar la producerea de filme culturale nici gândi măcar nu ne ruim.

Spicui din revistele de specialitate din Viena și Berlin câteva informațiuni despre mișcările și năzuințele mai noi în domeniul cinematografului de propagandă culturală. Din aceasta cititorul își poate da seama, ce dezvoltare a luat filmul instructiv și ce întindere mare au reprezentațiunile de propagandă.

In Elveția

S'a constituit de curând la Zürich o societate culturală, numită comunitatea sau asociația filmului cultural (Kulturfilmgemeinde), cu scopul de a organiza în fiecare Duminică câte un matineu cu filme educative din domeniul științelor naturale, istoriei, geografiei, a științelor tehnice, etc. S'a lansat un apel care s'a trimis tuturor locuitorilor Elveției invitându-i să se înscrie în această societate. Apelul e semnat de direcțiunea cinematografului școlare, de comisiunea pentru conferințe publice a soc. Pestalozzi de comisiunea pentru reformele cinematografice și de alte societăți culturale.

In Olanda

Intreaga viață culturală și economică a Olandei e curinsă în câteva duzine de filme culturale. La intervenția guvernului olandez, două din aceste filme au fost proiectate zilele trecute la congresul internațional al artelor populare ținut la Praga. Unul din ele e un prețios document istoric-cultural. Cuprinde viața socială și portul pitoresc al locuitorilor de pe insula Marken. Prin marile lucrări de îndiguire a lacului Zuider, insula Marken va rămâne doar un teren mai ridicat, un platou pe întinsa câmpie roditoare și presărată în viitor cu numeroase așezări omenești, cu toate că astăzi e lac ca toate lacurile noastre sărate din Dobrogea. Atât doar că e mai mare.

In Bavaria

Cel mai mare cămin studențesc din Europa e căminul studenților din München. Are tot ce-i trebuie tineretului venit în această cetate universitară să-și facă studiile. Pe deasupra mai are o sală de cinematograful cu 700 de locuri, destinată exclusiv reprezentațiunilor culturale, pe care societatea studenților, a cărei proprietate e căminul, le organizează cu concursul asociației de filme din Bavaria.

In Germania, Franța, Rusia

Dar nu numai capitala Bavariei, ci toate orașele din Germania au cinematografe pentru filme instructive. În orașele unde nu s'au construit încă localuri proprii, s'au transformat în cinematografe culturale săliile festive ale școlilor.

Cinematografe școlare în număr foarte mare se găsesc și în Franța și în celelalte state din Apus.

În Rusia numărul cinematografului școlare stabile e mai redus, dar în schimb s'au organizat numeroase cinematografe ambulante. Pentru a atrage

un număr cât mai mare de spectatori la reprezentațiunile date cu scop de propagandă culturală și politică, regimul sovietic a dispus introducerea propagandelor mixte, compuse în proporție de două treimi din filme distractive și o treime filme de propagandă. În urma acestei dispozițiuni, direcțiunea societății „Sovkino” din Moscova a luat deciziunea ca în viitor să nu producă filme mai lungi de 1700 metri, astfel ca restul programului până la 2500—2800 metri să se completeze cu filme educative.

Vom continua în numerele viitoare cu arătarea pildelor bune din alte țări și vom reveni mereu la întrebările:

1. Cine sunt la noi factorii chemați să se ocupe cu importanța problemă a propagandei culturale prin film?

2. Cum cred acești factori să înlesnească cinematografului angajarea filmelor culturale și întocmirea unor programe potrivite, instructive și distractive?

3. Când și cu ce mijloace vom începe și noi odată să producem filme instructive, fie chiar și numai jurnale cu actualități din viața culturală, socială și economică a poporului nostru, cu vederi de prin orașe și dela țară, dela munte, dela câmpie și dela mare?...

GH. C. BIRĂESCU

MARII MAEȘTRI

BOUCHER: fata goală

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

ATENEUL ROMAN

D-l SEVERIN, veșnic cu aceleaș lucrări obsedante prin coloritul lor bizar și mai ales prin interpretarea naturii în roș, galben și albastru: după plăcere.

D. PAN IOANID. — După cum avem doctori de nas, de boli interne și de boli venerice, tot așa avem și pictori de „hore“.

D-l GHENEA. — Expune cu un secol

realizat interesante lucrări printre cari un nud și un bust, sunt admirabile.

Regretăm că lipsa de spațiu ne oprește să descriem lucrările în parte. Reamintim doar „Sf-tul Gheorghe“ în bronz expus și la salonul oficial de anul acesta.

D-na MARIA GRIGORESCU. — În puținele lucrări expuse contează câteva încercări de „animale“, concepute infantil și lipsite de mișcare și armonie în linii: condițiuni esențiale.

cât acea pe care o recunoaștem noi.

Dacă e vorba de calități remarcabile ale artistului ce expune, atunci ele nu pot fi găsite decât în „aqua-forte“.

Intr'adevăr în acest gen atât de pretențios și atât de puțin cunoscut la noi, d-l Gobò reușește aparent să desvolte o vigozitate impunătoare. Ele ar fi incriticabile dacă ar fi și suficient dozate cu efecte plastice de fond.

CAMINUL „REGINA MARIA“

HANS-EDER. — E interesantă paralela ce s'ar putea face între d-l Gobò latin și d-l Eder german.

Expozantul dela „Regina Maria“ e un tipic apostol al școlii nordice.

Crud în tonalitate, luând culorile numai în valoarea lor de transparentă și lămină, construind academic, și cu o vădită predilecție pentru compoziție, d-l Eder expune lucrări valoroase „Cina cea de toamnă“, „Nunta dela Cana“ și „Studiu pentru o compoziție“ sunt opere însemnate cari dovedesc un real talent dar mai ales un serios gând de muncă.

Aceste compoziții religioase ar putea fi definitive dacă ar fi fost mai mult interiorizate psihic și dacă n'ar desvălui pe alocurea o incertitudine de construcție. Ar fi fost foarte nimerit ca expoziția d-lui Eder să aibă un aer „complex“ care nu știm din ce pricină, nu-l are.

MOZART

D-l BALINT-EGIPT, fără să putem afirma dacă pictorul sau lucrările sunt din Egipt.

Cu rezerve asupra imaginației fecundă în satiri, fauni, sfynxi și alte prăpăstii egiptene, regretăm că nu ne putem ocupa de arta expozantului.

D-l BULGARAS își menține valoarea istorică reținând pe poziție „rân-cedul“ în artă.

ILEANA

D-l GEORGE GOBÒ. — S'au „mult sgomot pentru nimic“. Un cântăreț romantic al naturii pe care-o consideră topită în sirop de zahăr cu străluciri sifidii de acadea.

D-l Gobò reprezintă o altă Franță de

ION SAVA

LEONIDA: Nud

prea târziu. Poporul român a trecut de faza când trebuia să i se deschidă ochii cu mijloace rudimentare.

D-l LEONIDA. — Expune sculptură. Reușește să marcheze nudurilor de femei, mișcări afrodisiace caracteristice. Evadat din formele clasice e într'un continuu proces de stilizare care trebuie să ajungă până în concepție.

Stilizarea nu e numai haină ci trebuie să fie în însăși ideea creatoare.

Divers în subiecte, interesându-se prea mult de amănunt, d-l Leonida aduce un prețios aport în sculptura românească.

De remarcat „Ceramica“ ramură de artă puțin uzitată la noi.

D-l Leonida a trecut peste încercările de oale și derivatele lor, ale altora, și a

MARII MAEȘTRI

RUBENS: Judecata lui Paris

REDACTIA VĂZUTĂ DE SAVA ȘI SELL:

F. ADERCA, CAMIL PETRESCU, B. CECROPIDE, MIHAIL SEBASTIAN, GEORGE SCRIOȘTEANU, ANDREI TUDOR, SELL, C. I. ȘICLOVANU, MIRCEA DAMIAN, CONST. PACLE, I. SAVA, ION GEORGESCU, EMIL GULIAN

aşa şi-aşa...

redacţia

În redacţie emoţie. Moment solemn. Sunt atâtea lucruri ce se amintesc acum din trecerea acestor cincizeci şi două de săptămâni de muncă şi prietenie comună, încât simţi dincolo de gluma şi surâsul fiecăruia o sinceră şi adevărată înduioşare.

Dispoziţie de spirit, care antrenează. Redacţia s'a întâlnit să „pozeze”. Sell s'a prezentat cu o testea de hârtie şi cinci vârfuri de creion. Operaţia începe.

Băieţii vor să pozeze în cele mai ferice condiţii, pentru buna lor reputaţie.

— Nu, nu. Buza mai subţire. Uite ce gură rotundă. Da de unde — o faţă de copil. Şi uite, prea l'ai făcut urât. Desemnează-l fără pălărie pe Tudor. Timid cum e, asta umblă descoperit de teamă să nu rateze salutarile.

Lipseşte Gulian. Clişeu trebuie făcut până diseară.

„Pune, dom'le, acolo o faţă fără barbă şi mustăţi, o frunte înaltă şi o cravată. Cu informaţiile astea imposibil să nu nimeresci”.

Sell are însă scrupule de profesionist. Pe întâiul vizitator fără mustăţi, îl poartă: „Nu doriţi să pozaţi pentru un poet?” Exerciţiul nu izbuteste.

Dar Siclovanu? Lipsă, evident, (interzise fiind indiscreţiile, nu putem indica locul preferat). Cineva îl defineşte însă: o pereche de sprâncene, care au pornit să umble.

Mihail Sebastian ţine mortiş să fie flătat. Are motive.

Mircea Damian cere să i se lungească nasul.

Prima corectură. Fiecare se caută pe pagină. George Scrioşteanu, simpaticul nostru secretar de redacţie, nu se găseşte, şi când dă Dumnezeu de se găseşte nu-şi place:

— Nu-s eu, domnule, nu-s.

Intr'adevăr, oricare dintre noi şi d-ta cel care citeşti rândurile acestea, ai putea să susţii cu cel puţin tot atât de succes, că ai pozat. Ceeace îi dă prilej lui Păcle să se plaseze:

— Nu te necăji degeaba. O să spunem că sunt eu.

Practic, Mihail Sebastian prinde vorba şi o utilizează.

— Lăsăm o poză, care să nu semene cu nimeni şi cu toţi deodată. Dacă se întâmplă să fie vre-unul uitat, ne justificăm amabil:

„Chiar d-ta ești, da' nu te-a prins prea exact”.

Loc pentru redactorul necunoscut.

— Ştii? — ca la Ateneu, loc pentru marea frescă.

expoziţie de caricaturi

Expoziţia de caricaturi a colaboratorului nostru Ion Sava, deschisă în Căminul artelor „Regina Maria”, e prilej zilnic de incidente amuzante.

Aşa, un cetăţean se repezi la nevasta lui cam rotundă, îi astupă ochii cu mâna şi-o scoase grabnic afară: privea pe d. Titulescu.

PICASSO

Reîntorcându-se la Paris, la sfârşitul anului 1902, Picasso trecu pe malul stâng, la hotelul Chamboillon, apoi la hotelul Maroc, rue de Seine (veche locuinţă dela începutul secolului XVIII, unde ocupă o cameră mică, la mansardă), pentru a reveni în urmă, pe malul drept, boulevardul Barlies şi de aci plecă, la începutul anului 1903, în Spania, unde stătu un an.

Înainte de a părăsi Parisul, încercă să vândă o parte din rânzele sale mari albastre; dar în zadar: amatorii lipseau şi nici o galerie nu vroia să le ia, nici măcar în depozit. În ajunul plecării, cedă totul pentru 200 franci. După aceasta, îşi luă pânzele şi se duse să le încredinţeze, în Montmartre, prietenului său Pichot, care neavând unde le pune, le însări pe un dulap. În noaptea plecării sale, Picasso pentru a se încălzi, arse desemnurile şi aquarelele sale albastre, din aceeaşi epocă.

Revenind la Paris în primăvara anului 1904, se instală în unul din atelierele frumoaşei clădiri din str. Ravnau, astăzi piaţa Emile Goudeau 13, care de 24 de ani, desi locatarii ei s'au schimbat de nenumărate ori, a rămas totuşi neschimbată. Între timp, Picasso şi-a continuat opera sa albastră, graţie bogăţiei de sensibilitate şi a mijloacelor sale de expresiune.

Pe pământul din fata atelierelor din str. Ravnau, el învaţă pe copiii vecinilor să deseneze pe nisip, dintr'o singură tăietură, animale şi păsări, metoda întrebuintă de Bushougo din Congo belgian pentru a învăta frumoasele desene geometrice de cari se servesc pentru a decora ţesăturile de rafia sau cepele sculptate în lemn. Picasso, în această epocă, este în plină posesie a unei virtuozităţi tehnice de desenator, care ar fi foarte primejdioasă pentru el dacă estetica sa i-ar fi mai puţin dezvoltată.

În toate locuinţele sale, a rămas până în prezent, în apropiere de umila uma-

D-na Smara ceru o copie a d-lui Mihailache, interesând-o modelul de cămaşă naţională.

O duduiţă din pension fu surprinsă într'un colţ no'ând în apendă.

Si puse vârf la toate delicioasa şi cunoscuta vedetă de cinema, Elvira Godeanu.

Inarmată cu un cauciuc din acele pe cari le au poliştii englezi, protestă în contra faptului că d. Sava a făcut-o sburlită. Dacă d. Camil Petrescu n'ar fi intervenit, era să se facă scandal.

Simpatica noastră colaboratoare, d-na Zoe Lecca, protestează că i-a făcut nasul lung.

Totul a intrat însă în linişte la ora 7 când s'a stins lumina.

Până la 31 Decembrie, când se închide expoziţia, sperăm să nu fie nevoie de intervenţia d-lui General Nicolescu.

nitate, care pare a-i fi dat misiunea de a picta, nu în cruda realitate, încă mai putta idealizând — expresiune care ar putea crea o confuzie —; dar sprijinindu-se pe un plan superior realităţii, adică regisrând-o în loc de a fi regisat de ea. „Suprarealism” urmând scurta expresie instituită de Apolinar.

„Cine ar îndrăzni să stabilească în artă, funcţiunea sterilă de a imita natura?” a scris Baudelaire. Dealtfel conerabile sale sunt mai mult intuitive decât inspirate de o obsesie vizuală. Se pare că mai întâi îşi imaginează şi apoi verifică Dealtfel ochiul său ascuţit e obicinuit a prinde jocul cel mai variat, cea mai repede dintre atitudini şi imprecabila sa memorie îl dispensează de model şi de atelier care-l jencează şi care nu-i serveşte.

Tot anul 1905 marchează pentru el culoarea variată, cu toate că păstra o predilecţie pentru albastru şi cu tendinţa de a multifica studii de acrobaţi şi negustori de bălcia. Herculele, efebul, echilibriste, balerinele dela comedii de bălcie, patarea care-l urmărea din adolescenţa sa la Barcelona, patarea pe care o pictă în 1903 pentru Frédé dela „Lepin agile”, cu un cortegi din rchinuţii baturilor publice, patarea căreia n'a înecat nici până astăzi, de a-i da o serie ameţitoare de exemplare, purtând marca diferitelor sale variaţiuni, chiar cubiste. Personagiile sale sunt nota reală, în mijlocul acestor oameni de bălcie, ei însişi ruţin particularizaţi prin îmbrăcămintea lor simplă şi acelaşi gest orănesc, rămânând mereu credincioşi locuinţelor lor şi nesinchisindu-se de moda zilei. Reînoi încă umanitatea sa, creând figuri tinere de femei, câteodată desbrăcate, de un farmec încă necunoscut şi adolescenţi tinând cai de frâu, zeta a-i încăleca dintr'o săritură. Această umanitate nu e dureroasă, ci numai gravă şi nobilă în atitudini. Anul 1905 se încheie cu opere de graţie aleasă şi ca un apogeu, termină pânza măreaţă a saltimbancilor, unde 6 personagii în mărime naturală: o patarea marină de culoare sobră, un hercule, doi tineri gimnastici, o fetiţă în rochie scurtă de lansatoare şi o selimană, se opresc într'un peisagiu admirabil. Pictură celebră suprapusă pe pânza altor două compoziţii tot atât de importante, la începutul anului 1914, cu colecţia „Peau de lours”, pierdută pentru patria care l'a adorat, ea şi pentru ţara sa natală, mergând să îmbogăţescă o colecţie germană promisă unui muzeu.

Până la această epocă înflorită, viaţa n'a fost usoară pentru tânărul artist. Ceecea desena şi lucră, era considerabil; dar amatorii erau rari. Există atunci strada Martirilor între pasagiul Stewens şi boulevardul Clichy, vis-à-vis de faţada laterală a cercului Medreno, o dugheană de saltele, unde pe paturile ce erau scoase ziua în stradă, tatăl Loulier, fost luptător şi mare beţiv, expunea în plin aer, fără cadre adeseori,

Literara

O seama de cuvinte

Un evreu oferi reginei Elisabeta a Angliei, o perla foarte frumoasă și mare, pentru suma de 20.000 livre sterline. Regina însă nu vroi să dea o sumă atât de mare pentru un lucru care nu era de nici o trebuință. Ovreiul se pregătea să plece pentru a oferi perla altor suverani: dar un negustor din Londra, Thomas Gresham, îl chemă la el și-i dădu pe ea, prețul refuzat de regină. Apoi o pisă, vărsă praful într'un pahar cu vin și-l bău în sănătatea Majestății Sale.

„Poți să spui mai departe, zise el ovreiului mirat, „că regina putea să-ți cumpere perla dacă vroia, deoarece are supuși cari o pot bea în sănătatea sa”.

Regele Ludovic. — Filip povestea într'ozii lui Victor Hugo că nu iubise decât o singură dată în viață. Se numea atunci duce de Chartres, avea șaptesprezece ani și obiectul dragostei lui era d-na de Genlis, femeie frumoasă, care era „guvernatorul” lui și avea cu douăzeci de ani mai mult.

Educația pe care această femeie i-o dădu fu spartană.

„Trebuia să mă scol la șase”, povestea regele. „Lapte, pâine puțină, carne friptă compunea toată hrana. Nici odată ceva dulce. Mă culcam pe tare. Munceam fără intrerupere, niciodată nu mi se acorda nicio plăcere”.

Prințul trebui să învețe. Invăță să radă ca un figaro, să gătească ca o bucătăreasă, la nevoie să strângă mâna ca un zidar sau ca un lăcătuș.

D-na de Genlis zicea adesea: „Era un prinț, am făcut din el un om, era sălbatic, l-am făcut sociabil și plăcut. Era ușor și l-am făcut brav”.

pânze de tot felul. L'oulier iubea pictura și cumpăra fără să aleagă, tot ceea ce i se aducea, dacă se poate numi cumpărare faptul că dădea câțiva franci pictorului căruia îi vindea câteodată pânza și care i-o aducea acoperită cu vopsele. Dar la Loulier, se găseau totdeauna acești câțiva franci în schimbul unui desen sau picturi.

Câteodată pentru a obține suma enormă de 20 de franci nu erau prea multe vre'o zece desene admirabile de Picasso. Și împreună cu camarazii săi, acesta așteaptă, pentru a se așeza la masă reînțorcerea lui Max Jacob care le cumpăra merinde cu piesa de aur. Grație ecletismului negustorului care făcea din dușheana sa o succursală a Salonului Independenților, grație mai ales casei sale vecinic deschise, Picasso îi trecu o cantitate de neînchipuit de pânze, acuarele, pasteluri, desene de artiști de tot felul și chiar picturi vechi. Se găsea aci un Goya și Renoir fu reprezentat aci ca și vameșul Rousseau.

bazar

BLONDE SAU BRUNE?

Un romancier american afirma de curând, într'o carte care a obținut un mare succes, că bărbații preferă femeile blonde.

Ori, o statistică sosită tot de peste ocean, arată că, din 100 fete brune s'au măritat 77, în timp ce, din 100 blonde s'au căsătorit numai 53.

Se cuvine să adăogăm, că odată ce s'a dat autorului acestei statistici listele numeroaselor fete blonde, a căror căsătorie apropiată se anunțase, el a răspuns că o nouă operație va desvălui în curând numărul fetelor brune devenite blonde, pe urma băilor de apă oxigenată, sau altă soluțiune similară.

Krishnamurta (noul Mesla) și Annie Besant, prezidenta Societății de Teosofie

caricatura zilei

CALCUL...

Clientul: — Cum, nu merge pendula d-vs.?

Chelnerul: — Ba da! dar când arată nouă ore și sună 7, nu sunt de cât două.

PRUDENTA

— Dacă ții să te măriți, să nu spui pretendentului tău, că ai fost actriță...

COCHETELE...

— Cum ți-se pare rochia ei?

— Minunată! O îmbătrânește cu cel puțin zece ani.

(Liefje)

carti redate în extrase

VIATA AMOROASĂ A DOAMNEI TALLIEN

Paul Reboux

Doamna Tallien, celebra curtezană din timpul revoluției franceze, a fost aceea care — generoasă și întrepidă — a împărțit larg grațiile ei frunțașilor revoluției. A cunoscut pe Robespierre, pe Tallien, pe Barras, pe Napoleon, încă tânărul ofițer Bonaparte.

Dacă n'are strălucirea doamnei Recamier sau frenezia doamnei de Stael, Doamna Tallien aduce o notă, care, altfel, ar fi lipsit în evocarea întregă a aceluia timp.

COPILARIA

acelela, care avea să devie doamna Tallien, a fost simplă și inlesnită, așa cum se obișnuia în acea vreme. Tatăl ei, François Cabarrus, mare bancher și om cu vază la Madrid, era mult prea bogat ca să nu poată da fiicei sale, Theresia, educația și cultura necesare pentru a putea face față raporturilor sale.

La unsprezece ani, Theresia avea înfățișarea unei domnișoare. Părul lucios ca mătasea și negru o încorona cu ondulări naturale, unde fierul coaforului nu în tervenea niciodată. Surâsul său oferea spectacolul unui colier de perle întrevăzut într'un scrin de purpură. Trăsăturile sale ar fi avut perfecția măștei unei divinități grece, dacă nasul, puțin prea important, n'ar fi dat obrazului un aer personal, un aer de forță și de rezoluție. Măinile sale subțiri se modelau în fiecare zi, care trecea, iar pieptul înceta de a fi acela al unei fetițe, oferind, dacă nu forma, cel puțin promisiunile armonioase ale pubertății.

Theresia n'avea decât atracții naturale. căci spiritul ei primise prea puține pozoabe.

Ascultând pe abatele, care da lecții fraților ei, ea se iniția în secretele suspinului și ale verbelor deponente din limba latină, lucru cu care avea să se fălească mai târziu.

Astfel ajunse să învețe mai mult și mai repede decât frații ei, fapt care contribuă puțin ca profesorul să-i aducă laudele sale.

S'ar putea vedea în acest umil abate, care privia mai lumește decât ar fi trebuit, primul care suferi atracția Theresiei. Acesta fu însă

UNCHIUL GALABERT

fratele doamnei Cabarrus, care, călătorind dela Bayonne spre Madrid, profita de ocazie pentru a-și vizita sora. Sosirea unchiului Galabert fu un eveniment pentru toată familia Cabarrus, dar mai ales pentru Theresia și pentru însuși unchiul Galabert, care își ascundea în surpriză dorința. Nu mai puțin precocea Theresia îndrăzni să vadă o promisiune în statură bine făcută și în fața îndrăzneț bărbătească și tânără a unchiului ei. Dar probabil că unchiul Galabert încercă o cristalizare a admirației sale, căci rezulta-

tul evenimentului fu plecarea sa rapidă și motivată dubios spre Bayonne.

Târziu, trecând prin fața dormitorului tatălui ei, auzi întâmplător următoarea conversație, care-i lămuri misterul plecării precipitate a unchiului Galabert:

— „Dar bine fratele tău și-a pierdut capul!”

— Și eu cred. Când mi-a împărțit intenția sa, mi-a venit...

— Ești cel puțin sigur de virtutea lui? N'a înfăptuit el oare câteva tentative abominabile, care să-l facă să creadă că-i agreat?

— Cert că nu, dragul meu. Răspund pentru sângele meu. Dar ce vrei... Theresia, la vârsta unei fetițe, este deja o domnișoară. Atâta vreme cât nu o vom fi stabilit-o, vom risca accidente de felul acesta... Tu știi cât de mult este ea obiectul atenției bărbaților, în Madrid...

— Ce-are a face! A o cere în căsătorie când ea n'are decât doisprezece ani și fratele tău treizeci și doi e o adevărată îndrăzneală, o obrăznicie!

Și pentru a nu-și compromite situația la curte, François Cabarrus hotără să-și expedieze familia la Paris, unde va locui la domnul de Boisgeloup, consilier la curte și prieten al lui François Cabarrus.

După voiajul destul de lung, făcut cu poștalionul doamna Cabarrus, cei trei copii și preceptorul lor sosiră la Paris unde avură neplăcuta surpriză să constate că domnul de Boisgeloup tocmai murise. Fură totuși primiți și găzduiți de văduva sa, până ce, prin luna Iunie a aceluiaș an, François Cabarrus veni la Paris și, obișnuit cu fastul curții spaniole, închiria pentru familia sa un „hotel” elegant și luxos, în centrul Parisului monden.

NICOLAS de LABORDE

Am spus mai sus că primul, care suferi atracțiile Theresiei, fu unchiul ei Galabert. De fapt — și vă rog să luați acest cuvânt în sensul său cel mai strict — acesta fu Nicolas de Laborde, care pe când ieșea dintr'o prăvălie, o acostă și îi făcu cunoștința. Din scurta lor convorbire constatară că părinții lor se cunoșteau și a doua zi, după regulile bunei civițiți din acea vreme, Nicolas de Laborde, împreună cu fratele său mai mare și cu mama sa, vizitară pe doamna Cabarrus.

În scurt timp Nicolas Marchainville de Laborde și Boutervilliers de Laborde împreună cu Theresia fură cei mai nedespărțiți prieteni.

În fiecare seară cei trei se plimbau, Theresia între cei doi frați, departe de oameni și, afundându-se nu rareori în inimă pături.

Aci, deși mai la lrg, cei trei prieteni umblau mai înghesuiți unul în altul.

— Ce bine-i aici! spunea Theresia. — Vreau să-mi petrec noaptea întregă aici! Dar ce întunerice! Vreau să vă simt aproape de mine, aproape de tot...

Mi-e frică...

Pentru a o apăra mai bine, ei o cuprindeau. Unul o ținea de gât, celălalt îi cuprinsese mijlocul. O tăcere vastă domnea pe firmament. O privighetoare cânta.

— Ce frumos! Ah! dragostea... suspină Theresia și cei doi frați îi strângeau mijlocul. La cel mai mic sgomot ea se alipea fricoasă de ei.

Theresia spera că unul din frați o să-i ceară mâna. Voia să se mărite, dar pentru ea căsătoria era libertatea. Un bărbat e primit pentru starea pe care și-o dă, pentru viața, pe care o permite, pentru luxul, pe care îl asigură.

Marchainville sau Boutervilliers? Care va încerca mai repede? Theresia aștepta. Amândoi îi plăceau. Însfârșit, deși cei doi frați erau la fel de exaltați, Nicolas Marchainville de Laborde se arătă cel mai îndrăzneț, sărutând pe Theresia, în fața celuiălalt.

Cei doi erau geloși unul de altul, dar nu se puteau urî. Boutervilliers încetă să participe la plimbările nocturne și după un timp plecă la Paris.

Theresia profită de libertatea, ce-i fu acordată, pentru a împinge la extrem, cu Nicolas Marchainville, dar nu fără o ultimă rezervă, îndrăznelile proprii pentru a grăbi o deciziune. Venerabilele bănci, acoperite cu mușchi fură martore la scene tot atât de galante, ca atunci când satyrii și nimfele de piatră, care decorau parcul, ar fi descins vii de pe socluri.

Acest copil de doisprezece ani se instrui din plin asupra variațiunilor pe care le poate înfățișa un bărbat, când iubește. Ea nu refuză, în moleșala nopților de vară, să arăte că era deja femeie, nu numai prin rotunjimile sânilor, dar și printr'o probă cu mult mai secretă.

Marchainville s'ar fi indoit în zadar, fiindcă avea puțința să-și risipească ne-

Increderea grație mijloacelor acordate sfântului Toma. Și astfel, pe primitorul covor de iarbă, el însuși deveni un fericit, sau fericirea lor se ourmă repede.

Bătrâna doică observând tristețea ce-luialt frate, investigă atât până află secretul. Odată aflat ea îl împărtăși marchizului de Laborde.

Marchizul își cunoștea fiul și știa de-așemenea că nu-i prudent să fii bărbatul unei persoane, a cărei frumusețe este așa remarcabilă și care dovedește pretimpurii dispoziții pentru dragoste.

În urma deciziei foarte prevenitoare a marchizului, cei doi amanți trebuiră — nu fără regrete — să se despartă.

Dar grația Theresei nu rămase mult timp disponibilă și își găsi un bărbat în

DEVIN de FONTENAY

Acesta fu prezentat doamnei Cabarrus de către doamna de Boisgeloup. Era un tânăr cu părul roșu, de talie mică, rotunz și semăna cu Choiseul, dușmanul Doamnei du Barry.

Când tânărul Devin începu să facă curte Theresei, aceasta era puțin plictisită de a face pe domnișoara în căutarea unui bărbat. Ea știa că o femeie măritată își poate lua amanții cu mai multă ușurință, decât o au tinerele fete.

Suferia că purta un nume fără particulă: voia să devie marchiză.

Apoi Devin de Foutenay, cum se întâmplă des celor roșcovani, avea tenul strălucitor. Carnea albă de ivoriu a Theresei se potrivea minunat cu carnea roză și lăptoasă a acestuia. Și se poate spune că mai mult epidermele, decât inimile lor s'au unit. Și astfel, la vârsta de patruzeci și jumătate, în ziua de 7 Februarie 1788, Theresia Cabarrus deveni soția marchizului de Foutenay.

La Foutenay aux Roses, camera nupțială era luminată ușor.

Îndată ce ușa fu închisă Devin, fără să spuie vreun cuvânt strânse în brațe pe Theresia, apoi, stingând lumânările, după ce se descinse de spadă, începu să se desbrace.

După ce umplu un fotoliu cu hainele sale, el se întoarse către pat. La lumina tremurătoare a căminului, el o zări pe Theresia, așezată pe pat și plângând. Dacă Devin ar fi întrebat-o: „De ce plângi?” ce i-ar fi răspuns? Ea singură șita. Se temea mai mult de rânille făcute vanității ei, decât de aceia ce trebuia să fie făcută corpului ei. Sacrificiul acestei virginități neînlocuibile, o contraria desigur, dar plânsului ei se amesteca regretul unei alte căsătorii, ratate. Iar îi plăcut mai mult s'o cheme „prințesa de Lesténay”. Bărbatul ei, îndesat și robust, se însinua în culcuș.

Theresia, care până acum nu cunoscuse decât vecinătățile și preliminările amorului, concepe deodată că ignorază încă multe lucruri și că sentimentul chiar când e dus destul de departe, n'ar putea egala ceea ce un bărbat autorizat de Dumnezeu și de lege, poate arăta unei soții. Tânăra căsătorită se deschide cu emoție și zel învățăturilor hyemnicului.

Printr'un fel de geniu al dragostei și prin bunăvoință, ea realizează ceea ce a-tâtea altele reușesc după o practică de săptămâni.

Și, prin ultimile licăriri ale jăratecului din cămin, iată-o gata să piardă sentimentul lucrurilor omenești, sub cerul unui baldachin, pe care-l vede cu o privire de muribundă și care-i pare mai puțin e mobilă decât o intrare în Rai.

Luna de miere, cum și cele ce urmau aduc cu ele niște întâmplări, din cari nu se poate ști precis dacă titlul capitoului ce vine este

deaux. Aci Theresia se întâlnește cu el și cu

DOMNUL DE LAMOTHE

LAMETH, MAREȘALUL de BROGLIO sau LEPELETIER de SAINT-FARCEAU ?

Într'adevăr Theresia născu un copil și istoria — cu o discreție care ar putea fi dată drept exemplu oamenilor din societatea înaltă — rămâne mută asupra acestui fapt.

Totuși Devin nici nu se îndoia asupra paternității și copilul fu dat în îngrijirea unei doici dela țară. După ce în ultimele luni ale sarcinei nu mai primise pe nișmenii, Theresia redeschise salonul și se reîntoarse la viața galantă.

Nu înțelegeți prin aceasta că dădea fiecărui ceia ce aștepta dela ea. Theresia era o femeie fără perversitate și nu-i plăcea decât lucrurile naturale.

Ea cerea dragostei exact atât cât cerea o robustă țărancă, în seri calde de vară, într'un șopron sau la marginea unei câmpii de fân. Și dacă a uzat de corpul său în circumstanțe unde complezența era necesară, era din spirit de ordine, nu din vre-o preferință.

Reputația ei de femeie ușoară îi veni din tinerețe, din perioada când, între șaseprezece și nouăsprezece ani, ea era atât de atrăgătoare, încât mulți crezură într'o victorie acolo unde ea nici nu încercase să reziste. Când ea oferia cuiva un răcoritor, se părea că un sens ascuns făcea din cuvintele ei o promisiune a unei ospitalități mai prețioase.

Adevărul era acesta: Theresia nu se iubea decât pe sine. Ea ignora, pasiunea, ardoarea, sacrificiul. Domnului de Foutenay nu-i plăcea societatea, pe care și-o alăsese soția sa, așa că el se complăcu în tovărășia, suficient de intimă, a unei fete de prăvălie.

Și într'o noapte, găsind o străină în patul conjugal, Theresia știu să tacă, disprețuitoare, dar luându-și în schimb ceia ce, la noi în politică, se numește libertatea de acțiune.

Iar în casa din insula Saint Louis, unde își introdusese în mod oficial concubina, marchizul de Foutenay, culcat lângă ea, se scula uneori noaptea și aprindea lumânarea. Și cum se gândea astfel, colțurile bonetului său de noapte luau pe fundul alcovului aspectul unui personaj incornorat și fantastic.

TALLIEN

Se simțea în aer revoluția. Theresia, totdeauna în căutarea modelului celei mai recente, fu printre primii oaspeți ai saloanelor cari laudau deliciile libertății. Vedea că astfel își va pierde titlul de marchiză, dar ce-i păsa: prietenii ei erau la putere. În Iulie 1792, furtuna izbucnește. În August câțiva dintre prietenii ei sunt puși sub acuzare. Grija o apropia de bărbatul ei.

Zvonuri umble prin tot orașul. Tallien flacăra republicei, cum e numit, vrea să curețe orașul de foști aristocrații.

Theresia își amintește că a întâlnit cândva pe acest Tallien, pe când era secretarul domnului de Lameth. Știa că e fiul unei portărese și în parte știa ce fel de om e.

Se gândea să-i ceară, dacă ar mai recunoaște-o un pașaport, dar nu îndrăznea. În ziua de 2 Februarie 1793, Devin, Theresia și copilul lor plecară spre Bor-

de într'o noapte, Theresia fu întovărășită de cele ei mai mici, într'o trăsurică turnată, secesse foarte caldă. Răcoarea noaptea înțea agreabilă. Cum căluțul mergea în linie liniștit, tânărul Cabarrus se lăsa să se liniștească din pricina burducăturilor de umăr, amabilele sale surori. Aceasta nu făcu nimic pentru a-l îndrepta dintr'o postură pe care drumul o justifica destul de înțeles. Când brațul fratelui ei se aventură în jurul mijlocului, ea nu-l opri. Vanitatea ei, cât și spatele, erau delicios mângâiați, cât și spatele, erau

Și fratele îi spus: „Te iubesc, Theresia. De ce nenorocul m'arezi? Te iubesc, Theresia de sânge să paralizez vrea ca legăturile unei sentiment conștient, în numele nașterii zarmat?”

Trăsurica se opri. Theresia se desface ușor din îmbrățișarea fizică se desfăcu mise ca tânărul să-i arate că trece, în ce măsură cuvintele sale erau justificate de natură.

Într'o excursie în Pirinei, într'o seară domnul de Lamoth își înclece dragostea sa și să-i ceară-i de mească. Theresia îi promise că-i lăsa primii. Tovarășii însă observară manevrele.

Toți trebuiau să doarmă la han, singur camera, iar Theresia într'altă.

Lamoth fu culcat, pe saltele întinse, scânduri, între ceilalți tovarășii, iar după ce adormi, servitorul — din ordinul celorlalți — îi luă ghețele. După vreun ceas, când i se păru că toți dorm, Lamoth se îmbrăcă destul de sunar, lina și îi explică complotul și-l infuria.

nu cedă și se introduse în odaia sa, cu picioarele goale. Aceasta i tăta de sacrificiu și galanteria aceea oarecum nouă — îi aminti de regre delicatețe ale vechiului regim. În spun că la întoarcere, tovarășii s trezi. Cearta izbucni și fu urmată duel. Lamoth rănit e îngrijit de Tallien, care veghia frățeste convalescența.

Ea fu gata să-l ajute, când Lamoth vr să-i probeze că sănătatea, cu forța și mijloacele de a se arăta bărbat, îi reveniseră completamente.

Pe la jumătatea lui Septembrie 1793, Tallien fu trimis să organizeze la Bordeaux batalioanele de revoluționari.

La o serbare organizată în onoarea sa, Theresia îl privi mult în loja oficială și observă că nasul reprezentantului era de o lungime promițătoare. Fiind suspectată că ar mai ține de aristocrație ea fu arestată, dar la orice întrebare ea răspundea că poate răspunde numai „cetățeanului Tallien”. Atât, până în sfârșit fu adusă înaintea lui.

Tallien o recunoscu: — Suntem vechi cunoștințe. Ești Theresia Foutenay... Cu mâna sa puternică și aspră el apucă brațul Theresei, dar ea dădu înapoi.

— Păzește-te, cetățeanul! — amenință Tallien. E mai ușor să ajungi pe eșafod, decât să capeți libertatea. Și Theresia impresionată de această bruschetă de mascul devine mai docilă.

— Dar, cetățene, n'am făcut nimic pentru a-ți merita ura... Dacă hărțile mele nu-s în regulă, situația mea e regulată.

Atunci în timp ce Tallien încercă ușor cu mâna conturul brațului alb și neted, ea își povestește viața dela despărțirea ei de Devin, neuitând să amintească că nu profesază o regulă morală intransigentă.

Căci și totuși precaut, Tallien îi dă-
su o întâlnire pentru o dată foarte apro-
piată. După două zile cei doi fură în
față în față.

— Ceățeană Foutenay, de mine
pinde soarta ta. Un cuvânt din parte
moartea, un altul e libertatea. Alegi
— Cu ce condiții? întrebă ea, a-
du-și dinții.

— Primește acest pact. Ai douăzeci de
ani. Îți ofer să participi la opoziția mea.
O femeie poate servi Republicii
de bine ca și un bărbat.

Astfel te vei putea răzbuși pe aceia,
cari ți-au cauzat neplăceri pe vremea să
domnești asupra orașului Bordeaux, ca
asupra inimii mele.

— Dar cu ce condiții? — repetă There-
zia, care n'avea asigurată această punct
nici cea mai mică încredere... republică?
vedesc dragostea mea în cuvântul, care se

— Iată ai pronunțat spuse Tallien.
potrivea cel mai purile lor se uniseră.
El se ridică, lăsa mult timp fără
și gurile lor să

răsufle. Tallien, cu mâna înfri-
nă în acest timp, răscolea agrafele
suratate de corsajului.

rochiei și agile ale Theresiei se prefă-
Degetele bearcă o pudică apărare, dând
cură că ajutor expert cuceritorului.

totuși bine, încât stampana reprezen-
tă pe perele luarea Bastiliei, dosarele
tânșii, raporturile secrete, călimara
de plumb ornată cu tocul din pană de
șca, biroul oficial, majestuosul bicorn
cu pene tricolore, sabia împodobită cu
aur și sîdef, fură — grație unei canapele
propice amorurilor rapide — martorii
unui spectacol, care n'avea nimic revo-
luționar într'insul, fiind conform celor
mai vechi tradiții.

GUERY

Promisiunile lui Tallien se realizară.
Theresia deveni stăpână a Bordeaux-
ului.

La serbarea de aniversare a luării Tou-
lonului, ea ținu un discurs, pregătit mo-
dest și anonim de către Lacombe, fidelul
auxiliar al lui Tallien.

Când ceremonia luă sfârșit, Theresia
palpita de bucurie. I se părea că imnurile
cântate erau tot atât în onoarea ei cât
și în cinstea Republicii. Și dacă Tallien
s'ar fi plecat, în acel moment, spre dânsa
și i-ar fi șoptit: „Tot poporul ăsta e
al tău, ea n'ar fi ezitat să creadă.

Această conștiință a puterii nu întăr-
ziă să-și producă efectele ei rele, cari a-
veau să o ducă spre decadentă. Viața de
orgie și destrăbălare, trăită cu o prea
mare violență și alimentată cu prea
multe și mari nedreptăți, își găsi ecoul
la Paris, în urechile incurantibilului Ro-
bespierre. Marc-Antoine Jullien, din co-
mitetul mântuirii publice, fu trimis la
Bordeaux să constate. La Paris, Tallien
căzuse în disgrație și renumele luxului,
pe care-l afișa amanta sa îi făcea situa-
ția și mai periculoasă.

Orice tentativă de a-și apropia și a-și
împrieteni pe Jullien fu zadarnică. Tallien
e rechemat la Paris. După multe alte în-
cerări, Theresia tot nu putu intra în
grațiile lui Jullien, care raportase sever
despre Tallien.

Ea înțelese pericolul și părăsi Bor-
deaux-ul, îndreptându-se în spre Orleans,
împreună cu fiul ei și cu Guery. Guery?
Un adolescent de vreo patruzeci de ani,
care oferea o consolare sentimentală și
voluptoasă, Theresiei, când gloria și far-
mecul prinseră puțin câte puțin s'o pă-
răsiască.

Drumul în Berlină, dela Bordeaux la
Orleans, fu liniștit și calm, idilic. Fiul
Theresiei ședea pe capră, alături de vi-
zitiu. Înăuntru: ea și Guery. Crepusculul
făcea mai îndrăzneți pe cei doi amanți.

De mai multe ori le fu dat să guste
bucurii, înainte de etapa, unde patul ha-
nurilor le-ar fi dat un decor mai confor-
tabil, dar mai puțin atrăgător.

La Orléans, la cercetarea pașapoarte-
lor, fu lăsată liberă și observă o bună
voință, pe care ea o crezu că e datorită
frumuseții sale.

De fapt, Robespierre căuta un mijloc
ca să o compromită. Câțiva spioni erau
puși ca să o sfătuiască să plece la Paris
și de aci să evadeze în străinătate cu a-
jutorul unui pașaport fals. La graniță
însă agenții lui Robespierre o vor prinde
și vor constata delictul. Era planul lui
Robespierre, care se realiză punct cu
punct și la încercarea de trecere a gra-
niței, Theresia fu arestată.

Robespierre o lăsa în închisoare timp
de o lună, în loc s'o trimită la șafod.
Se părea că o uitase. În realitate turbu-
rările și intrigile, ce se născură în să-
nul revoluționarilor îl preocupau. Tallien
la rândul său, se ocupa mai mult de
dânsul. Theresia fusese pentru el un ad-
mirabil instrument de publicitate. Avea
iscusințe amoroase. Știa să se înfioare la
timp și să leșine la momentul oportun.
Aceste amintiri leagă ființele, așa că Tal-
lien își aduse des aminte de Theresia.

În acest timp, dușmăniile contra lui
Robespierre se întesesc și se înmulțesc.
În sfârșit *Incoruptibilul* cade.

Tallien, în urma unui discurs, e săltat
din nou în ochii poporului. Theresia,
scoasă din închisoare, devine iar favo-
rita conducătorilor.

Cercul se reface și, Theresia, impune
și lansează modelele cele mai sumare. În
casa ei vin toate parisiennele din elită:

Doamna Hamelin, prima femeie, care
a îndrăznit să apară fără cămașă (pro-
babil că o uitase pe undeva);

Doamna de Stael își aduna adoratorii,
emițând cu frenezie idei generale;

Domnișoara Lange, frumoasă, oferind
sub buclele sale un aspect virginal și
gata să dea voluptăți paradiziace, nu
strângând mâinile ei, ținându-le deschise
și încărcate de argumentele la cari e
sensibilă o femeie, care știe să numere;

Doamna Recamier, hermină găsită în-
tâmplător în acest noroiu, părea, în ro-
chie albă, virginală, numai din obliga-
ție fiziologică;

Joséphine de Beauharnais, cu grația sa
creolă, cu vocea sa muzicală, nu era din-
tre acelea care înflăcărează inimile, fără
să le ofere un altar unde să se consume.

Dar Theresia le întrecea pe toate.

Prin stăruința ei Guery, arestat odată
cu ea, fu eliberat. Reluă relațiile cu
Tallien și după cinci luni dela ieșirea
din închisoare, Theresia se cunună civil
cu Tallien, în 26 Decembrie 1794. Și a-
cestuia îi luă locul

BARRAS

Acest frumos om, bine legat, cu expresia
feței nobilă, desinvolt și rafinat în
atenții galante, fu noul tovarăș al doam-
nei Tallien. La toate serbările publice, ea
lua parte în tovarășia lui Barras.

Cunoscă multă lume și poate puțin
prea intim.

Dar ar fi nedrept să i se reproșeze cu
prea multă rigoare. Morala, care variaza
tot atât cât și estetica, nu interzicea de
loc ca să te lași plăcerilor unei serate.
Fiecare văzuse moartea, așa că acum

trăia mai din plin, mai intens și mai
variat.

Unul dintre cei, pe care Theresia îi cu-
noscu fu

NAPOLEON

pe atunci tânărul ofițer corsican Bona-
parte. Nu-și precupeți cu el de loc gra-
țiile și generozitatea. Dar ambițiosul și
voluntarul corsican nu o privia cu plă-
cere: era prea abordabilă. Lui îi plăcea
să lupte. De aceea a preferat-o pe Jose-
phine de Beauharnais.

Tallien plecase spre Egipt și furnizo-
rul și întreținătorul luxului doamnei Tal-
lien avea să fie *bancherul*

OUVRARD

care fu atât de darnic cu banii săi, cât
amanta sa cu progeniturile.

Dar faima ei rea se înrăște. Mai
mult: începe să scandalizeze. Are un
pamflet: „Scrisoarea diavolului către
cea mai mare prostituată din Paris”,
semnat Belzebuth. Atmosfera e grea în
jurul ei și simfoniile sunt din ce în ce
mai rutine. Totuși mai frecventează încă
cercurile galante și înalte. Aci: povestiri
picante, noutăți, glume.

— Ați aflat vestea? Domnișoara Geor-
gès a căzut azi dimineață de pe cal, la
Ranelagh.

— E rănită? Grav? să nu pierdem pe
mica noastră tragediană.

— Nu s'a întămolat nimic. S'a ridi-
cat și a sărit în sea, mai înainte ca jo-
cheul ei să aibă timp să-i vie în ajutor.
La arătat agilitatea...

Dar cineva, care asculta:

— Agilitatea? Se poate ca vorba asta
să fie englezească. Dar așa fi variat că
în Franța asta se numește altfel.

Între timp, Fontenay moare. M-me
Tallien e liberă și se mărită cu contele

FRANCOIS JOSEPH de CARAMAN

care o cunoscuse la una din seratele de
la doamna de Stael. De Tallien se putea
ușor desprinde, fiindcă era cununată nu
mai civil. Părinții contelui se împotri-
viau, dar cununia avu loc în tîmba tot.

Cincisprezece ani de exerciții volun-
toase nu-i ruinaseră încă atracțiile. Ea
le arăta priverilor fericite ale lui Fran-
çois Joseph, cum le expusese câțiva ani
înainte, atîtor altora.

Moștenind averea prințului de Chi-
may, soții putură să-și îngăduie iar o
viață luxoasă.

După un timp, prințul fu numit șam-
belanul regelui Wilhelm, la curtea oland-
eză.

În zadar fură toate încercările ei.

Nu mai putea trăi. Atunci încercu să
trăiască în amintire. Din respect pentru
ortografie, un secretar îi scria memoriile
dictate.

O boală veche de ficat îi aduse

MOARTEA

O criză puternică nu mai putu fi su-
portată.

În dimineața zilei de 15 Ianuarie 1835,
familia era toată adunată la căpătâiul
ei.

Își chemă aproape copiii.

Servitorii o susțineau. Murmură:

— Totul are un sfârșit... Plăcerile sunt
puțin lucru...

Ar fi vrut să formuleze, tot pentru is-
torie, o vorbă definitivă. Dar nimeni nu
s'a gândit să i-o sufle.

Edit. Flammarion-Paris